

Lacjalan Leimo

N:o 1-2 2019 7€

**Matkalla Venäjällä
isoisan jalanjäljissä**

SISÄLTÖ

<i>Eeva-Kaisa Linna:</i> Uusi juttusarja alkaa: Matka isoisän jalanjäljissä johtaa aluksi yli 22 tuntia kestäväälle junamatkalle Pietarista Arkangeliin.	4
<i>Antti Makkonen:</i> Karjalan Sivistysseuran palkitseman gradun kirjoittaja kertoo, miten katsojat kokevat nyky-Karjalassa otetut valokuvat.	10
<i>Marko Huttunen:</i> Elias Lönnrotin lapsuuskodista, Paikkarin torpasta, on tullut useiden korjaustöiden myötä erilaisten restaurointikäytäntöjen museo.	14
<i>Aila-Liisa Laurila:</i> Uutisia karjalaksi lukeva Natalia Giloeva eli karjalaisittain Hiloin Natoi haluaisi muutaman minuutin uutisten lisäksi karjalaisen puheohjelman.	17
<i>Aila-Liisa Laurila:</i> Paavo Joensalon vetämä projekti Runojahdi - pajon mahdi tarjoaa laulukoroille esitettäväksi peräti 30 uutta karjalankielistä laulua.	18
<i>Aila-Liisa Laurila:</i> Uuden Kalevalan 170-vuotisjuhlavuosi tapahtumineen osoittaa, että kansalliseepos on yhä ajankohtainen ja kiinnostava.	20
<i>Vera Tuhkanen:</i> Kirjoittajan juuret ovat isän puolelta Haikolan kylässä Wienan Karjalassa, ja juttu kertoo esi-isistä ja heidän synnyinmaastaan Kalevalan piirissä.	22
<i>Sirkka Vepsä:</i> Arkkipiispa Leon kahdeksas runoteos Kun usva häviää - Konzu sumu hälvenöy on omistettu hänen kummipojalleen, nuorelle isä Kaarlolle.	26
<i>Anne Välinoro:</i> Galleria Kukun Karjalane Cuppu -näyttely Lapinlahdella pysäyttää muistelemaan, millaista oli itärajan taakse jääneissä karjalaiskylissä.	28
<i>Laukunkantajat:</i> Eeva-Kaisa Linnan keskustelukumppanina on Raija-Liisa Mäkelä, joka on kirjoittanut arjesta Neuvostoliitossa 1900-luvulla.	34

Karjalan Heimo

Karjalan Sivistysseura ry:n
jäsenlehti ja äänenkannattaja
– Kieltä ja kulttuuria vuodesta 1906 –

Seura perustettiin vuonna 1906 nimellä Wienan Karjalaisten Liitto. Vuonna 1917 seuran nimeksi tuli Karjalan Sivistysseura ry. Seuran tarkoituksena on itä- ja rajakarjalaisen kielen ja kulttuurin vaaliminen sekä sivistystyön tekeminen. Seura pyrkii ylläpitämään karjalaista perinnettä ja heimohenkeä sekä lujittamaan karjalaista itsetuntoa.

Karjalan Sivistysseura ry:n jäseneksi pääsee jokainen hyvämaineinen kansalainen. Jäsenmaksuun sisältyy *Karjalan Heimo* -lehti. Tervetuloa jäseneksi, lehden tilaajaksi ja lukijaksi sekä karjalais-kalevalaisen kulttuurin harrastajaksi.

Lisätietoja seuran toiminnasta www.karjalansivistysseura.fi

Kannen kuva:

Kannen kuva: Vielä rakenteilla olevan Arkkienkeli Mikaelin kirkon kultaiset kupolit tervehtivät Arkangeliin tulijaa.

Kuvaaja:

Tapani Kaukonieniemi.

Tarjoa juttua lehteen

Karjalan Heimon aikataulua vuonna 2019

Lehden numero	Aineisto toimitukseen	Lehti painoon	Lukijoilla (arviopäivä)
3-4	13.04.	23.04.	08.05.
5-6	08.06.	18.06.	03.07.
7-8	03.08.	13.08.	28.08.

paatoimittaja@karjalanheimo.fi

Karjalan Heimo

Vuonna 1906 ilmestyi lehden ensimmäinen näyttenumero nimellä Karjalaisten Pakinoita

Toimitus

Päätoimittaja Aila-Liisa Laurila
0400 755 907
paatoimittaja@karjalanheimo.fi
Lapinkaari 20 B 23, 33 180 Tampere
www.karjalanheimo.fi

Ulkoasu

Marita Salonen
Pilkku-Tuotanto Oy, Tampere

Ilmestyminen

Lehti ilmestyy 6 kertaa vuodessa, kaksoisnumeroina, 100. vuosikerta.

Ilmoitushinnat

Takakansi 490 €, sisäkannet II ja III 450 €, 1/1 s. 430 €, 1/2 s. 300 €, 1/3 s. 235 €, 1/4 s. 185 €, 1/6 s. 140 €, 1/8 s. 115 €

Ilmoitusten toimitusosoite

paatoimittaja@karjalanheimo.fi

Lehden tilaaminen ja osoitteenmuutokset

Karjalan Sivistysseura ry
Luotsikatu 9 D, 00160 Helsinki
Puhelin: 050 5055 531
toimisto@karjalansivistysseura.fi
www.karjalansivistysseura.fi
Toimisto palvelee ti-to klo 10-15, heinäkuussa suljettu.

Tilaushinta/jäsenmaksu

Lehden tilaushinta on 40 € / vuosi.
Yhdistyksen jäsenmaksu on 32 €, opiskelijajäsenet 15 € ja lehti sisältyy jäsenetuna jäsenmaksuun.

Pankkiyhteys

Danske Bank
IBAN: FI92 8000 1500 0617 19
BIC/SWIFT: DABAFIHH

Julkaisija

Karjalan Sivistysseura ry
Julkaisutoimikunnan puheenjohtaja
Senni Timonen
www.karjalansivistysseura.fi

Painopaikka

Libris Oy

Oikeudet muutoksiin pidätetään.

ISSN 0449-8828

Helsingissä 5. helmikuuta 2019

Sadas vuosikerta

Uusi vuosi alkaa hienoisissa juhlatunnelmissa, kun *Karjalan Heimon* 100. vuosikerta alkaa ilmestyä. Mitään suuria pruasniekkoja ei ole kuitenkaan tarkoitus järjestää. Lehti on osa Karjalan Sivistysseuran toimintaa, ja seurahan vietti jo kolme vuotta sitten omia 110-vuotisjuhliansa. Seuran ensimmäinen lehti *Karjalaisten Pakinoita* ilmestyi samana vuonna 1906, jolloin seura perustettiin.

Myöhemmin julkaisutoiminnassa oli taukoja muun muassa kiristyneen sananvapaustilanteen vuoksi Suomen autonomian aikana sekä sotavuosina. Lehden nimen on vaihdellut. Nimiä ovat olleet muun muassa *Touonpano eli Karjalaisten kevätlehti* (1907: numero 4–5), *Karjalaisten kesälehti* (1907: 6–7), *Elonaika* (1907: 8–9), *Karjalaisten syyslehti* (1908: 10–11), *Karjalaisten joulu* (1907: 12), *Eränkävijä* (1908) ja *Karjalan Kävijä* (1908–1909).

Karjalan Heimo tuli nimeksi sotien jälkeen vuonna 1944. Lehdellä on ollut pitkäaikaisia tekijöitä, joista ensimmäinen oli suistamolaisyyntyinen **Iivo Härkönen**. Hän oli paitsi päätoimittaja, myös opettaja, kirjailija ja yhteiskunnallinen aktivisti. Hän oli toimittamassa jo seuran ensimmäistä julkaisua vuonna 1906 ja vuoden 1925 alussa hän tarttui toimeen, kun alettiin tauon jälkeen uudelleen julkaista omaa äänenkannattajaa, kahdeksana vihkona vuodessa ilmestynyttä lehteä *Toukomies*-nimisenä.

Lehden tärkeä avustaja oli edellisenä vuonna seuran varapuheenjohtajaksi valittu kansanrunoudentutkija ja professori **A. R. Niemi**. Lehden sisältö haluttiin pitää korkeatasoisena. Valtiotieteiden tohtori **Voitto Setälä** kirjoittaa teoksessa *Iivo Härkönen, karjalainen heimomies* (1983), että lehden kirjoitukset käsitelivät monipuolisesti Karjalan kysymystä ja heimotyötä.

Lisäksi sisältöön kuului tieteellisiä artikkeleita ja kaunokirjallisia esityksiä. Vuosikymmenen kuluttua *Toukomies*-nimestä luovuttiin, ja vuoden 1935 alusta nimeksi tuli *Viena-Aunus*. Härkösen jälkeen päätoimittajina olivat **Wasili Keynäs** (1944–1954), **Huoti Koski** (1954–1956), **Kosti Pamilo** (1956–1959), **Boris Karpela** (1959–1987) ja **Sakari Vuoristo** (1987–2006).

On kunnia olla toimittamassa *Karjalan Heimon* sadatta vuosikertaa. Ensimmäisen päätoimittajan kanssa yhteistä nykyisellä on ainakin rajakarjalainen tausta. Sortavalan seminaarista valmistuttuaan Härkönen oli hetken aikaa opettajana Salmassa, mistä äitini suku on lähtöisin.

AILA-LIISA LAURILA
Päätoimittaja

Huvittuneena luin jo mainitsemastani elämäkertateoksesta, mitä kirjailija **Ilmari Kianto** oli sanonut tavatessaan Iivo Härkösen. Kianto oli luullut Iivoa hyvin suureksi mieheksi ja toimittajan tavatessaan sanoi: ”Etkö sinä tuon suurempi olekaan, minä luulin sinua paljon suuremmaksi”. Hauskaa on se, että täsmälleen samat sanat kuulin aikoinaan eräältä henkilöltä, joka oli kuunnellut radiosta lukemiani uutisia ja päätelty ulkonäköni äänen perusteella. Vuosi oli 1982, jolloin oli kulunut tasan sata vuotta Iivo Härkösen syntymästä. Silloin en voinut edes aavistaa, että kulkisin vielä samoilla jalanjäljillä kuin Iivo Härkönen.

MATKALLA ISOISÄ IIVO KAUKONIEMEN JALANJÄLJISSÄ VENÄJÄLLÄ, OSA 1

HYTTI NRO 5

Iivo Kaukoniemi joutui vuonna 1916 Venäjän kansalaisena ensimmäiseen maailmansotaan. Hänen matkansa Kuusamosta halki Vienan, ohi Solovetskin Arkangeliin ja edelleen Pietarin kautta Länsi-Ukrainaan rintamalle on kiehtonut hänen jälkeläisiään ja sai heidät seuralaisineen seuraamaan tuota reittiä Pietarista Jyskyjärvelle.

Pettymys. Junassa ei olekaan ravintolavaunua! Olin yli vuoden kuvaillut matkakumppaneilleni illallista tunnelmallisessa ravintolassa, jossa ikkunoita peittävät punaiset samettiverhot ja pöytiä valkoiset pellavaliinat ja jossa on pitkä ruokalista ja venäläistä samppanjaa. Sellaisessa ravintolassa olin muutama vuosi sitten illastanut matkassani Pietarista Petroskoihin.

Olimme matkalla Pietarista Arkangeliin, legendaariselle reissulle, jolla kuljimme isoisäni Iivon jalanjälkiä. Nyt päinvas- taiseen suuntaan kuin hän matkatessaan vuonna 1916 Kuusamosta Vienan halki Kemiin, pitkin Vienanmerta Solovetskin kautta Arkangeliin ja sieltä junalla Vologdan kautta Petrogradiin ja edelleen ensimmäisen maailmansodan taistelutantereille, sinne jonnekin.

Iivo Kaukoniemi, jo useita vuosia aikaisemmin Kuusamoon kauppiaksi muuttanut Uhtuan Likopäästä lähtöisin oleva isoisäni, alun perin Ivan Mitrofanoff, sai vuonna 1916 kutsun astua tsaarin armeijan palvelukseen, Venäjän alamainen kun oli. Kun kutsu tuli, oli anoppi, isoäitini Annan äiti Jevdokia Dorofejeff parhaillaan tyttärensä luona ativoissa.

Tiedosta järkyttynyt Jevdokia sai sairaukohtauksen, keinutuoli kaatui ja hänen sylissään ollut perheen pienin lapsi jäi hänen alleen. Vauvalle ei käynyt kuinkaan, mutta Jevdokia menehtyi muutaman kuu- kauden kuluttua kohtauksen jälkiseurauksiin syyskuussa 1916.

Iivo kirjoitti ahkerasti kotiväelleen. Matkan edettyä Jyskyjärvelle hän lähetti 11.6.1916 kortin vaimolleen Annalle.

... Olen nyt matkalla Kemiä kohden. Tänne tulimme eilen. Pidämme täällä ensimmäisen H:taipyhän (tarkoittanee helluntaita) ja huomenna lähemme edelleen. Uhtuassa sain matkakumppaniksi 5 Vuokkiniemeläistä samoin nostokkaita. Muistatko V. Mattista, hän on niistä yksi. Heissä on monta hauskaa poikaa ja niin ollen on aika kulunut matkalla mikäli näissä oloissa voipi toivoa. Tähän asti on meitä suosineet kauniit ilmat. ...

Iivo taitaa arvella – vai onko enemmän toivetta? – ettei reissusta tulisi kovin pitkä, kun hän toteaa: *Toivon että kohta saapi kääntää matkansa Kuusamoa kohden, vaan hiton kauan täällä viipyy sittenkin ...*

Matka etenee hitaasti, oletettavasti sitä tehdään jalan ja ehkä vesiteitse Kemiin, jossa astutaan laivaan. Seuraava kortti on päivätty 24.6.1916 Arkangelissa. Se on osoitettu vanhimmalle pojalle Matille. Kortissa on kuvattuna Solovetskin Pyhä Portti. Iivo elättelee toiveita nopeasta paluusta

... kyllä isä pian palaa ... viime yönä tulimme tänne isolla laivalla ja illalla lähemme junalla eteenpäin. ... Kemissä jouduttiin odottamaan laivaa niin kauan että pääsimme lähtemään sieltä vasta eilen aamulla klo 1. Laivassa oli kova väentungos kun oli ihmisiä niin paljon, jotka menivät tuohon luostariin, jonka kuva on toisella puolen korttia. ...

On mahdollista, että laiva, jolla Iivo saapui Arkangeliin, laski maihin ihan nyky-

sen Arkangelin keskustan rantabulevardin tuntumassa, silloiseen purjevereiden satamaan, joka on kuvattuna isoisän lähettämässä kortissa. Rannan lähettyvillä sijaitsee Solovetskin luostarin edustusto eli metochion tai podvorie (подворье).

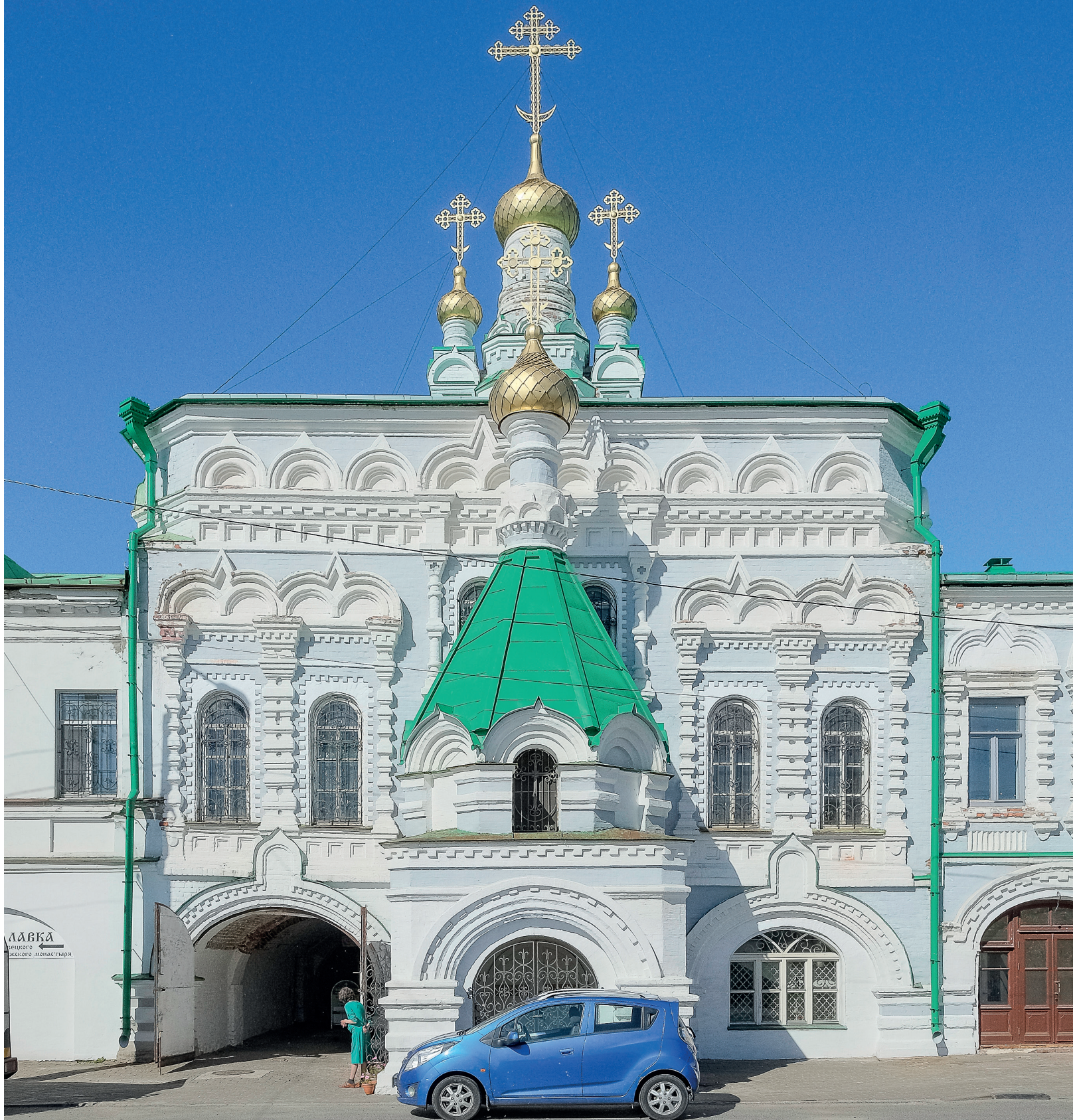
Podvorie rakennettiin alun perin 1500–1600-lukujen taitteessa, Solovetskin luostarin kauppatarvaroiden varastoksi ja kauppapaikaksi luostarin pyytämälle kalalle ja keittämälle suolalle. Lisäksi tarvittiin yösijoja kauppamatkoillaan olevalle munkkiveljeskunnalle ja pyhiinvaeltajille, jotka odottivat lähtöä luostarisarelle.

Nykyiset rakennukset on pystytetty 1800-luvun puolivälissä. Podvorie suljettiin vuonna 1920 ja kansallistettiin poliittisen hengen mukaisesti. Vuonna 1992 se vihittiin uudelleen kirkolliseen käyttöön ja tarjoamaan edelleen edullista majoitusta pyhiinvaeltajille.

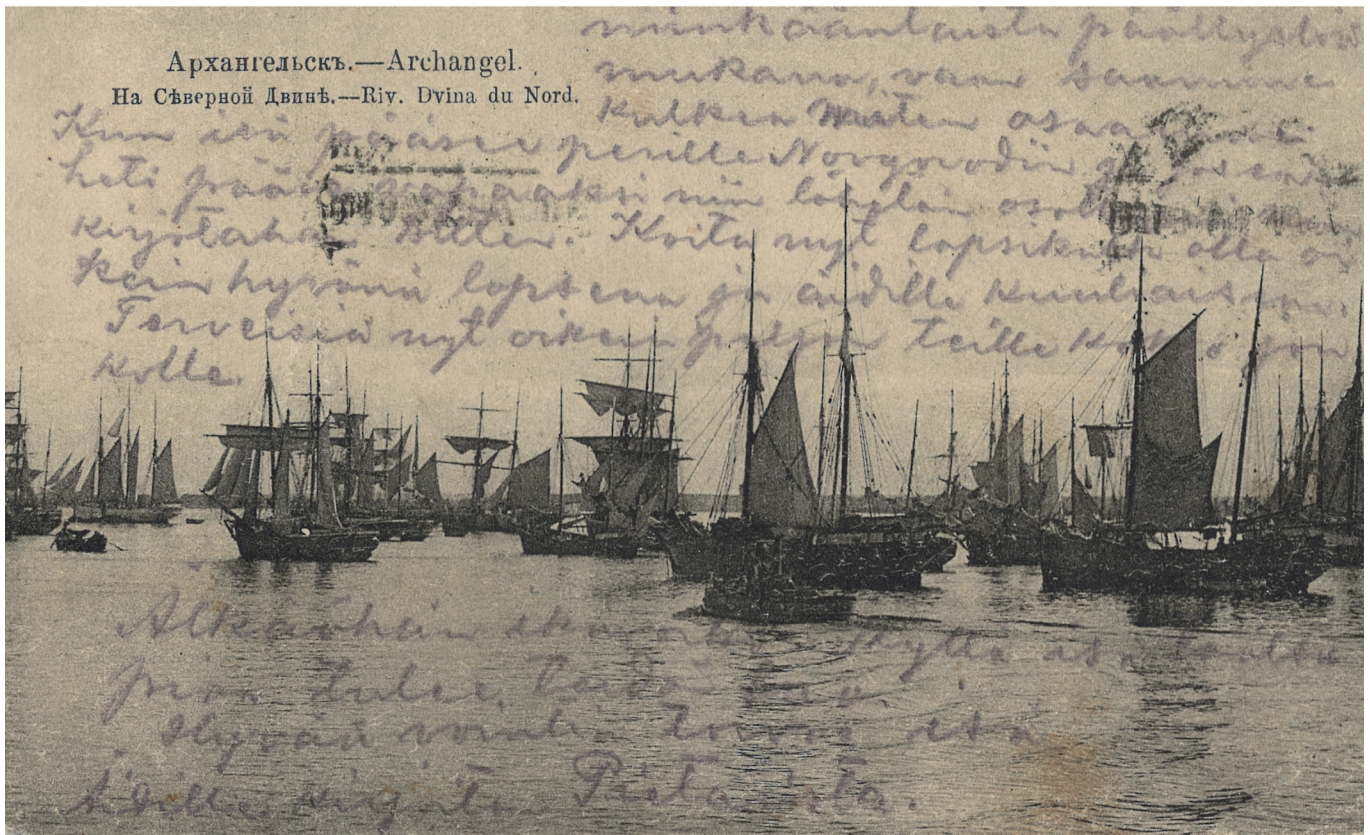
Arkangeliin oli vuonna 1915 avattu raitiovaunurata, alun perin sataman työläisille. Mahtoikohan Iivo nähdä sen tai ajoiko ehkä peräti raitiovaunulla, näkikö hän maailman pohjoisimman raitiovaunupy-

**Solovetskin luostarin lähetystö
Arkangelissa on tarjonnut majoitusta
pyhiinvaeltajille vuosisatojen ajan.
Pyhän Zosiman kirkko toimii
jälleen oltuaan neuvostokaudella
70 vuotta suljettuna.**

Лавка
←
ицкого монастыря

Arkangelin satama, jonne Iivo Kaukoniemeä kuljettanut laiva ilmeisesti rantautui.

säkin? Me emme sitä enää nähneet, sillä raitiotieliikenne oli ”kapitalismin nimissä” lakkautettu vuonna 2004. Mitä ikinä tuo tarkoittaakaan, niin meille asia kerrottiin.

Kulkumuotona raitiovaunuliikenne tuskin olisi ollut Iivolle vieras, olihan hän käynyt useita kertoja Helsingissä, jonne nämä kiskoilla kulkevat vaunut tulivat vuonna 1891.

Arkangelin jälkeen matka taittuikin jo nopeammin, 26.6.1916 klo 1 yöllä Iivo kirjoittaa Vologdasta vanhimmalle tyttärelleen Annikille Kuusamoon, ja kertoo, että

... parin tunnin kulutta lähdetään Petrogradia kohden ... meitä viedään postijunalla. Tänään illalla pääsemme jo Petrogradiin ja jos matkakumppanit suostuvat niin jäämme sinne yöksi sillä meillä on liikaa aikaa eikä ole minkäänlaista päällystystä mukana, vaan saamme kulkea miten osaamme. Kun isä pääsee perille Novgorodiin ja jos en heti pääse vapaaksi niin lähetän osoitteen ... Äidille kirjoitan Pietarista.

Petrograd saavutetaan saman päivän aikana. Iivo kirjoittaa Annalleen 26.6.1916 Petrogradista, että

... saavuimme tänne tänään klo 5 ja yöllä jatkamme matkaa Novgorodiin ...

Älä ole huolissasi, vaan koita pysyä lujana kaikki koettelemuksemme ovat suuret, mutta kyllä siitä muuttuvat pian parempaan päin.

Pietarikaan ei ollut isoisälle aivan vieras kaupunki, hän oli käynyt siellä kaupamatkoillaan vuonna 1910.

Meidänkin junareittimme kulki Vologdan kautta, mutta harmillista kyllä, junamme ei siellä pysähtynyt. Olisin halunnut nähdä tuon kauniiksi mainitun kaupungin ja upean rautatieaseman edes lyhyen pysähdyksen verran. Olihan isoisäkin siellä pysähtynyt. Vologda oli aikoinaan Arkangelista etelään vievän junaradan risteyskohda, josta ratoja lähti Siperian, Moskovan ja Pietarin suuntiin.

Junarata yhdisti Arkangelin Vologdaan vuonna 1897. Arkangelilaisten rautatieasema sijaitsi tuolloin Isakogorkassa, 14 kilometriä kaupungista etelään, Vienanjoen länsipuolella. Joki ylitettiin lautoilla nykyisen rautatiesillan kohdalta ja talvisin jäätä myöten.

Etelämpänä oli vielä kapea Vienanjoen haara ylitettävänä veneillä. Isakogorkassa oli alun perin vuonna 1902 avattu sveitsiläis-

Iivo Kaukoniemi nuorena.

tyylinen, osittain tiilinen asemarakennus, joka sittemmin on korvattu neuvostokauppaa muistuttavalla rumiluksella.

Miten isoisäni matkakumppaneineen

1960-luvulla valmistunut rautatiesilta ylittää mahtavan Vienanjoen. Taustalla hämmöittää rakenteilla oleva Arkkienkeli Mikaelin kirkko, jonka auringossa hohtavat kultaiset kupolit mykistivät tulijan.

matkasi Arkangelista joen ylitettyään Isakogorkaan? Minne isoisä ja matkakumppanit päätyivät Petrogradissa niiksi tunneiksi, jotka he siellä pysähtyivät? Arkangelin juna oli tullut Nikolajevskin asemalle, joka nykyisin tunnetaan Moskovan asemana. Tiedossa ei ole, miten he jatkoivat matkaansa kohti Novgorodia.

29.6.1916 Iivo kirjoittaa **Paavo Ahavalle** Kuusamoon. Kortti on päivätty, mutta paikkakuntaa siihen ei ole kirjoitettu, vain maininta

... pääsin tänne määrättyyn paikkaan toissapäivänä. Iivo kertoo olevansa ... hyvässä voinnissa ja että harjoituksia on ollut tulopäivästä alkaen ja ne ovat menneet mukavasti.

Iivo pyytää Paavoja toimittamaan osoitteen vaimolleen, siltä varalta, että tämä ei olisi saanut hänen viestistään.

Postileimassa lukee Novgorod ja kuva-puolelle on kyrillisin aakkosin kirjoitet-

tuna kenttäpostiosoite, johon Iivolle voi kirjoittaa.

Iivo Kaukoniemen matka Kuusamosta rintamalle ”sinne jonnekin” on kiehtonut minua pitkään. Myös matkustustapa kiinnostaa: postikorttien päiväysten mukaan matka Jyskyjärveltä Arkangeliin kestää pari viikkoa.

Siitä, milloin Kuusamosta oli lähdetty, ei ole tietoa. Arkangelista eteenpäin sitten edetäänkin jo nopeasti. Kesäkuun 24. päivä Iivo on Arkangelissa, 26. päivä yöllä yhden aikaan Vologdassa, viideltä samana päivänä Petrogradissa ja 29.6. postileiman mukaan Novgorodin seuduilla. Matka nopeutuu Arkangelista eteenpäin. Sieltä matkataan junalla kohti rintamaa.

Sitä samaa rataa pitkin mekin matkustimme, mutta toiseen suuntaan kuin isoisä, Pietarista Arkangeliin, vaunussa nro 5. Yläpedit olimme varanneet veljelleni **Tapani Kaukoniemelle** ja kälylleni **Jaa-na Kaukoniemelle**, kälyni **Ulla Fedotoff**

ja minä matkasimme alapedeillä.

Pietarin ja Arkangelin välillä on 38 asemaa, joilla juna pysähtyy minuutista lähes 50 minuuttiin. Matkaa karttuu 1 226 kilometriä ja aikaa siihen kuluu 22 ja puoli tuntia.

Meitä kuljettava juna 010Я vyöryi heinäkuun tiistaisena iltapäivänä Arkangelin kaupunkiin yli mahtavana virtaavan Vienanjoen pitkin komeaa, yli kilometrin pituista siltaa, joka on rakennettu 1960-luvulla. Kaupungin rautatieasema otettiin käyttöön tammikuussa 1965. Aurinko häikäisi rakenteilla olevan Arkkienkeli Mikaelin kirkon kultaiset kupolit. Näky oli pysähdyttävä.

Juna oli kulkenut minuutilleen ja me olimme selvinneet matkasta Pietarista Laatokka-asemalta ostetuilla eväillä erinomaisesti. Venäläisille rautatieasemille tyypillisiä kaupustelijointeja ei laitureilla juurikaan näkynyt. Juna ei ollut aivan luksusta, mutta

Radanvarsien maisemaa leimaavat loputtomat suot.

sen siisteydestä pidettiin koko ajan huolta ja hyttimmekin muuttui matkan edetessä suorastaan kodikkaaksi.

Pidimme kirjaa rautatieasemista ja ihailimme niiden arkkitehtuuria, joka edusti karkeasti kahta tyyliä: kaunista historiallista ja tarkoituksenmukaista neuvostorakentamista. Alkumatkan asemarakennukset olivat tyylikkäästi, usein pastellin sävyisiä keltaisia tai vihreitä kivirakennuksia, joiden tyyli on Neuvostoliittoa edeltävältä ajalta. Osa on rakennettu vuosisadan alussa, osa kunnostettu 2000-luvulla vanhaa kunnioittaen.

Nukuimme seitsemän pysähdyksen verran ja aamulla herättyämme huomasimme, että asemien tyyli oli muuttunut: rakennukset olivat harmahtavaa sementtitiiltä ja niiden ikkunoita somistivat koristeelliset kalterit.

Asema-alueet olivat toinen toistaan kiehtovampia, osa pieniä, joilla pysähdyttiin hetki, osa valtavia, jopa kilometrien pituisia, täynnä tavaravaunuja, usein lastinaan valtavia puutavarakuormia, joiden tukit oli katkottu sentilleen samaan mitaan ja aseteltu vaunuihin kuin viivoittimen avulla.

Mykistävin näky kohtasi meitä Vologdan alueen suurimman kaupungin Tšerepovetsin asemapihalla. Siellä tehtaiden piipuista nousevat tulenlieskat piirtyivät vasten tummuva yötäivästä uljaina.

Enimmäkseen maisema radan varrella oli puuduttava: tiheäkasvuista puustoa ja soita, loputtomasti.

Meidän joukkomme on mielenkiintoinen sekoitus Vienan Karjalaa ja Raja-Karjalaa. Minä ja veljeni Tapani olemme puoleksi vienankarjalaisia, olihan isoisämme Iivon puoliso **Anna Kaukoniemi** myös lähtöisin Uhtualta, Lamminpohjasta.

Kälyjeni Ullan ja Jaanan juuret ovat isiensä puolelta Suojärveltä, he ovat Vegaruksen kylän Hattusia ja Hautavaaran Fedotoffeja.

Ullan suku on Hattusia Suojärven Vegaruksen kylästä, josta he joutuivat lähtemään evakkoon talvisodan syttymispäivänä Ullan Ilmari-isän ollessa kymmenvuotias. Kun evakkoon lähdön hetki koitti, otettiin 10-vuotiaalle Ilmarille alle sukset, joilla hän hiihti Suvilahteen. Sieltä nousitiin junaan. Välirauhan koittaessa Ilmari jätettiin lastenkotiin ja Ilmarin äiti Anna ja Esteri-sisar palasivat Vegarukseen tutkimaan kotiinpaluun mahdollisuuksia. Valitettavasti paluu ei onnistunut.

Jaanan edesmennyt isä **Nikolai (Niilo) Fedotoff** oli syntynyt vuonna 1926 Suojärven Hautavaaran kylässä, jossa perhe asui tilallisina. Perheenjäseniä otettiin sodan alettua vangeiksi ja kuljetettiin leirille. Isoisä **Aleksi Fedotoffin** on Annantehtaan ortodoksisen seurakunnan pääkirjojen mukaan kirjattu kuolleen 24.5.1940 Venäjällä.

Osa perhettä pyrki palaamaan myöhemmin Hautavaaraan uskoen, että sinne voitaisiin vielä elämää rakentaa. Näin ei kuitenkaan käynyt.

Kuinka kauan isoisäni Iivon sotareissu sitten kesti? Sukutarinoiden mukaan hän olisi päätenyt Länsi-Ukrainaan, ja ollut matkalla kaikkiaan muutaman kuukauden, mahdollisesti sairaana ja sairaalassa.

Iivo palasi kotiin, tekemään kauppaa ja kasvattamaan perhettä. Venäjän armeijassa jonkin aikaa palvelleen miehen mielessä säilyi kirkkaana Vienan asia. Iivo oli aikoinaan ollut perustamassa Vienan Karjalaisten Liittoa ja päätyi sitten muiden aktivistien kanssa vuonna 1918 harjoittamaan valistus- ja agitaatiotyötä karjalaisten kääntämiseksi Suomeen liittymisen kannalle.

Sortavalassa perustettu Itä-Karjalan Komitea lähetti Vianaan viisi pääasiassa

Isakogorkan rautatieasema edustaa neuvostorakentamista aidoimmillaan.

SELFIE JAANA FEDOTOFF

Junamatkalaiset Ulla Kaukoniemi, Jaana Fedotoff (edessä), Tapani Kaukoniemi ja Eeva-Kaisa Linna. Aamu on valjennut ja unenpöpperöinen matkaseurue on ryhtymässä nauttimaan aamiaista.

▶ Arkangelilaisen vitsin mukaan kesä siellä on lyhyt mutta vähäluminen. Me tulimme kaupunkiin mitä hienoimpaan kesään, aurinko paistoi kirkkaalta taivaalta koko oleskelumme ajan.

▶ Arkangelista lensimme Solovetskin luostarisaarelle, sillä laivaliikennettä ei ollut tarjolla, kuten isoisan aikaan runsaat sata vuotta sitten. Solovetskista matkasimme laivalla Kemiin ja sieltä autolla Jyskyjärvelle.

▶ Matkamme vaiheista kerrotaan lisää seuraavissa Karjalan Heimoissa.

▶ Matkaa tekivät Tapani Kaukoniemi, joka otti kuvat sekä Jaana Fedotoff, Ulla Kaukoniemi ja Eeva-Kaisa Linna, joka kirjoitti jutun.

kaksimiehistä agitaatioryhmää. Niistä yhden muodostivat isä ja poika Paavo Ahava sekä Iivo Kaukoniemi, jotka kiersivät Pohjois-Vienaa.

Ensimmäiseen maailmansotaan Iivo joutui Venäjän kansalaisena, vaikka oli

jo monia vuosia Suomessa asunut. Kerrotaan, että eräs kateellinen kyläläinen olisi mennyt viranomaisille kertomaan, että täällä olisi tällainen Venäjän alamainen, sotaan joutaisi. Suomen kansalaisuuden Iivo perheineen hankki vuonna 1920. Eh-

kä viimein oli selvinnyt, että elämä on nyt Suomessa.

Eeva-Kaisa Linna
Teksti
Tapani Kaukoniemi
Kuvat

Karjala, rakas utopia

Valokuvaaja Antti Makkonen tutki maisterintutkielmassaan Karjalan erilaisia ulottuvuuksia.

Karjalan Sivistysseura on palkinnut viime vuoden lopussa parhaana graduna Antti Makkosen tutkielman, jonka hän teki Jyväskylän yliopistossa. Työssä kuuluu tekijän oma ääni, ja siirtokarjalaisten jälkeläisenä hänen henkilökohtainen sitoutumisensa tutkimusaiheeseen.

Maisteritutkielma *Karjalan kuvia – Siirtokarjalaisten jälkeläisten tulkintoja 2010-luvun Karjala-kuvastosta* käsittelee kysymyksiä, mikä on Karjala ja ketkä ovat karjalaisia. Se antaa myös hyvän katsauksen valokuvien käytöstä tutkimusaineistona. Karjalaa määriteltäessä ollaan tekemisissä historiallisten faktojen lisäksi aina myös muistojen ja myyttien kanssa.

Kuva 1: **Lada ja City-maasturi Sortavalassa**

”Kaunis vanha rakennus on uusittu hienoksi. Ison mustan auton omistajalla on ollut varaa laittaa talo lähes kuntoon. Keltainen auto muistuttaa entisestä Neuvostoliitosta. Joku saisi viedä pois paikkoja ruumentamasta. Mustan auton omistaja voisi olla suomalainen, joka laittaa vanhaa kotitaloansa kuntoon. Tuskin uusrikkailta venäläisillä on halua kunnostaa vanhaa. Eivät näe sillä mitään arvoa. Musta auto voisi olla myös turistin.” –Nainen, 50–59-v. Uukuniemi

Karjala on monitasoinen, moniaikainen ja monimutkainen käsite, jota ovat vuo-

rotellen yrittäneet määritellä esimerkiksi valtiot, tutkijat, taiteilijat ja alueen asukkaat. Karjalan moninaisuus tekee siitä samanaikaisesti haastavan, mutta palkitsevan tutkimuskohteen.

Omaa Karjala-kiinnostustani on ohjannut Sortavalaan johtava sukutaustani. Uskon karjalaisen identiteetin tarttuneen mummolasta, jossa vietin lapsena paljon aikaani.

Omassa kasvuympäristössäni Karjalaa muisteltiin nostalgisesti, muttei katkerasti. Mielsin Karjalan joksikin kaukaiseksi paikaksi, joka on jossain muualla kuin Suomessa.

Myöhemmin koen löytäneeni Karjalasta itselleni henkisen kodin, jonka rajoja ei voi piirtää kartalle. Tunnen Karjalan ja

karjalaisuuden antaneen minulle paljon henkisiä voimavaroja, ja sytyttäneen minussa kiinnostuksen tutkia myös muiden siirtokarjalaisten jälkeläisten tuntemuksia.

Ensikosketukseni Venäjän Karjalaan oli keväällä 2017 tehty Petroskoihin ja Sortavalaan suuntautunut opinto- ja valokuvausmatka. Suunnitelmanani oli kuvata ja tutkia rajantakaista Karjalaa mahdollisimman objektiivisesti ja avoimin mielin, välttämättä turhaa rappioromantiikan korostusta ja epäkohtiin takertumista.

Heti rajanylityksen jälkeen kävi kuitenkin selväksi, että olin ollut sangen idealistinen ja naiivi.

Erot suomalaisen infrastruktuurin ja Venäjän arkitodellisuuden välillä olivat ilmeisiä. Tie oli täynnä ammottavia monttuja

ja tulliaseman kupeessa sijainnut tupakkakauppa ja rahanvaihtopiste nuhjuinen ja epäilyttävä.

Lohduttomasta näkymästä huolimatta tunsin sisälläni jotain yllättävää.

Heti Karjalan tasavaltaan saavuttuani koin itselleni ennestään vierasta kotiinpaaluun tunnetta. Tuntemus oli hyvin vahva ja häkellyttävä ja jouduin hyväksymään, että aistin aluetta karjalaisena enkä pelkää puoluettomana tarkkailijana. Matkan edetessä kiinnitin paljon huomiota siihen, minkälaisia tuntemuksia eri paikat itsessäni aiheuttivat ja kuinka nämä tuntemukset vaikuttivat siihen, mihin kamerani kohdistin. Matkan valokuvat olivat esillä näyttelyssä Karjalaisilla kesäjuhilla Jyväskylässä kesäkuussa 2017.

Tutkielmani aineistona käyttämäni viisi kuvaa valikoituivat näyttelykuvien joukosta osittain niiden henkilökohtaisen merkityksen vuoksi.

Halusin tutkia sitä, välittyykö kuvista myös toisille samat kokemukset, joita olin kuvatessani tuntenut. Osan kuvista taas valitsin niiden näyttelyssä saaman huomion perusteella.

Kummassakin tapauksessa minua kiehoi selvittää, millaisia tulkintoja vastaajat kuvista muodostavat ja löytyisikö niistä selkeitä teemoja. Kuvia tulkittiin sekä yksittäisillä sanoilla että laajemmin avoimilla vastauksilla.

suhtautumisessa ei ole mitään väärää, eikä se vähennä millään tavalla kokemuksen arvoa tai todenperäisyyttä. Toiseksi, utooppiseen kokemukseen on selkeä syy.

Kuva 4:

Aamuinen aurinko valaisee ikkunaa Sortavalassa

”Vastaukseni eivät varmaankaan ole sitä mitä tutkimuksen tekijä ’odottaa’. Näillä kuvilla en voi kuvata niitä tunteita, jotka liittyvät oman suvun Karjala-historiaan. Omat vahvat tunteeni liittyvät Karjalaan ja sen kokemukseen oman taustani syntysijoina. Useamman kerran vuosikymmenten aikana Karjalassa käyneenä, olen nähnyt nykyisen elämän menon alueella. Tunnen oloni kotoiseksi suvun kotipaikoilla, siellä metsän siimeksessä, lähipeltojen laitamilla. Isän kotipaikan omenapuuna löytämisessä, viimeisten tiilien löytämisessä savupiipun kohdalla, kivetyn kellarikuopan laidalla. Ne ovat henkilökohtaisia, eivät yleiskuvien varassa.” –Nainen 60–69-v. Rautu

Tunneperäinen kokemus, joka näyttäytyy nostalgisena ja haikeana ja toisinaan katkerana ja vihaisena, juontuu kulttuurisesta traumasta. Se syntyy jostain kauheasta tapahtumasta, joka on muuttanut yhteisön ajatusta tulevaisuuden identiteetistään perustavanlaatuisesti.

Kulttuurinen trauma vaatii syntyäkseen tapahtumien ketjuja, kokijoita ja tulkitsijoita. Traumalle on myös ominaista, että se siirtyy jälkipolville. Tästä seuraa, että ihmiset tuntevat olevansa osa tapahtumien ketjua, vaikka eivät olisikaan eläneet traumaattista tilannetta itse.

Jokainen sukupolvi pyrkii määrittämään omaa suhdettaan yhteisön tarinaan ja yhteiseen historiaan.

Trauman kokenut yhteisö pyrkii kuitenkin usein ennemmin osoittamaan trauman olemassaolon, kuin korjaamaan sitä. Siirtokarjalaisten kohdalla tämä näkyy nojautumisena yhteisölliseen selviytymistarinaan trauman käsittelyn sijaan.

Kodittomuuteen ja koti-ikävään, katkeruuteen, kaihoisaan nostalgiaan ja ehdottomaan arvostukseen liittyvät tulkinnat ovat kaikki tapoja ymmärtää ja käsitellä omien vanhempien ja isovanhempien kokemaa traumaattista menetystä. Ne ovat utooppisesta luonteestaan huolimatta kokijoilleen totta.

ANTTI MAKKONEN

Kirjoittaja on äänekoskelaislähtöinen ja karjalaistaustainen valokuvaaja ja tutkijanalku, jonka omakin Karjala-kuva on nostalginen.

Gradukilpailussa neljä hyvää ehdokasta

Gradukilpailun erinomaisten ehdokaiden joukosta Karjalan Sivistysseuran hallitus palkitsi **Antti Makkosen** Jyväskylän yliopiston kulttuurirympäristön tutkimuksen maisteriohjelmassa tehdyn pro gradu -tutkielman *Karjalan kuvia, siirtokarjalaisten jälkeläisten tulkintoja 2010-luvun Karjala-kuvastosta*.

Makkosen tutkimuksessa on kysytty siirtokarjalaisten jälkeläisiltä, mitä he näkevät Venäjän Karjalasta otetuissa valokuvissa ja millaisia tuntemuksia kuvat heissä herättävät. Tuntemuksiaan on kertonut monta sataa henkilöä.

Työ käsittelee muuttuvaa Karjala-kuvaa, eli miten uudet sukupolvet kokevat Karjalan, ja tutkimus tuo siten karjalaisuuden käsittelyn nykypäivään. Gradu käsittelee kysymyksiä siitä, mikä on Karjala ja ketkä ovat karjalaisia, ja se antaa myös hyvän katsauksen valokuvien käytöstä tutkimusaineistona.

Laaja aineisto on onnistuttu koostamaan yhteen sanapilviksi, joissa korostuvat sanat, jotka vastaajille ovat yleisimmin tulleet kuvista mieleen. Työn ansioita ovat karjalaisuuden käsitteen pohdinta, ajankohtaisuus ja kriittinenkin suhtautuminen karjalaisuuden ilmentymiin. Tekijän oma innovatiivisuus tutkimushankkeen suunnittelussa ja toteuttamisessa on ilmeinen.

Tulokset nostavat, ehkä odotetutkin, esille nostalgisen Karjala-kuvan, eli vastaajien mielestä suomalaisuuden aika oli Karjalassa hyvä. Tekijä käsittelee sopivan kriittisesti tutkimukseen osallistuneiden asenteita. Tekstissä kuuluu tekijän oma ääni ja, siirtokarjalaisten jälkeläisenä, henkilökohtainen sitoutuminen tutkimusaiheeseen. Tulosten tarkastelu on silti objektiivinen.

Määräaikaan mennessä saapui kaikkiaan neljä ehdotusta, jotka

edustivat eri yliopistoja ja tieteenaloja sekä Suomesta että Venäjän Karjalasta. Kaikki opinnäytteet olivat korkeatasoisia tutkimuksia ja jokainen niistä valotti Karjalan kieltä ja kulttuuria sekä niissä tapahtuneita muutoksia mielenkiintoisella tavalla.

Karjalan Sivistysseura julkisti 110-vuotisjuhliensa yhteydessä vuonna 2016 gradukilpailun kiinnostavasta Karjalaa käsittelevästä opinnäytetyöstä. Palkinto jaettiin viime vuonna toisen kerran ja se koski vuosina 2017 ja 2018 valmistuneita töitä.

Arvioitaviksi ilmoitettiin seuraavat työt:

Kristina Gritsenko, Kyly karjalaisien elämässä

Petroskoin valtiorionliopisto, Itämeren-suomalaisen filologian laitos.

Jonna Keinänen, Paraske Ahava, naisen paikka vian-karjalaisessa perheessä ja yhteisössä 1896-1917

Itä-Suomen yliopisto, Suomen historia. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20181296>

Antti Makkonen, Karjalan kuvia, siirtokarjalaisten jälkeläisten tulkintoja 2010-luvun Karjala-kuvastosta.

Jyväskylän yliopisto, kulttuurirympäristön tutkimuksen maisteriohjelma, nykykulttuuritutkimus. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/57603>

Jukka Mettovaara, Jälkitavujen vokaalienvälisen h:n variaatio karjalan kielen vianalaismurteissa

Oulun yliopisto, Suomen kieli. <http://jultika.oulu.fi/Record/nbnfioulu-201612013143>

Paikkarin torppaa restauroidaan

Lönnrotin kotitaloa on jo kunnostettu monesta kohtaa ja maisema on ehostunut monin tavoin.

Suomen senaatti päätti vuonna 1889, että **Elias Lönnrotin** elämän varhaisvaiheita todistanut Valkjärven eli Paikkarin torpan tuparakennus, aitta sekä kivimuurin reunustama omenatarha tuli säilyttää ”muuttumattomana muistona”. Viime vuosina aluetta on jälleen kunnostettu.

Nykyään museon hoito koskee myös ympäröivää maisemaa, vanhaa matkailijakotia eli museon vahtimestarin asuntoa sekä vahtimestarin tilanhoitoon liittyviä rakennuksia.

Harvinaisen pitkän ja kirjavan suoje- lu- ja korjaushistorian vuoksi Paikkarin torpasta on tullut myös eräänlainen restaurointikäytäntöjen museo.

Suomen ensimmäinen kotimuseo

Käytännössä tyhjänä seisoneen torpan restaurointi aloitettiin Suomen Matkailijayhdistyksen toimesta vuonna 1895. Silloin uusittiin ulkovuoraus, ikkunat, tuohi-mal- kakatto ja kamarin romahtanut laipio, uutisoinnin mukaan mahdollisimman paljon alkuperäistä työtä jäljitellen.

Torppa sisustettiin palauttamalla sinne Lönnrotin lapsuuden aikaisia huonekaluja ja talousesineitä tai niiden kopioita, ja siitä tuli Suomen ensimmäinen kotimuseo.

Kotimuseota hoitamaan otettiin torpan- vahti, ja tälle rakennettiin talo Paikkarin torpan viereen. Lisäksi hän sai käyttöönsä torpan vanhat ulkorakennukset, jotka mahdollisesti käsittivät myös muutaman Lönnrotin lapsuudesta periytyneen hirsi-kehikon.

Torpanvahdin velvollisuutena oli hoitaa paitsi omaa tilaansa myös suojelualuetta rakennuksineen sekä huolehtia matkailijoiden opastamisesta ja majoittamisesta talossaan.

Talonpoikaisesta pihapiiristä suurmiehen muistomerkiksi

Muinaistieteellinen toimikunta heräsi 1920-luvulla ajamaan torpan ympäristön

Paikkarin torppa

- ▶ Lohjan Sammatissa sijaitseva Suomen kansalliseepoksen Kalevalan runojen kerääjän Elias Lönnrotin lapsuuskoti.
- ▶ Rakennettiin Valkjärven rannalle noin vuonna 1800 räätäli Fredrik Johan Lönnrotin perheen kodiksi.
- ▶ Elias-poika syntyi torppaan perheen neljäntenä lapsena vuonna 1802.

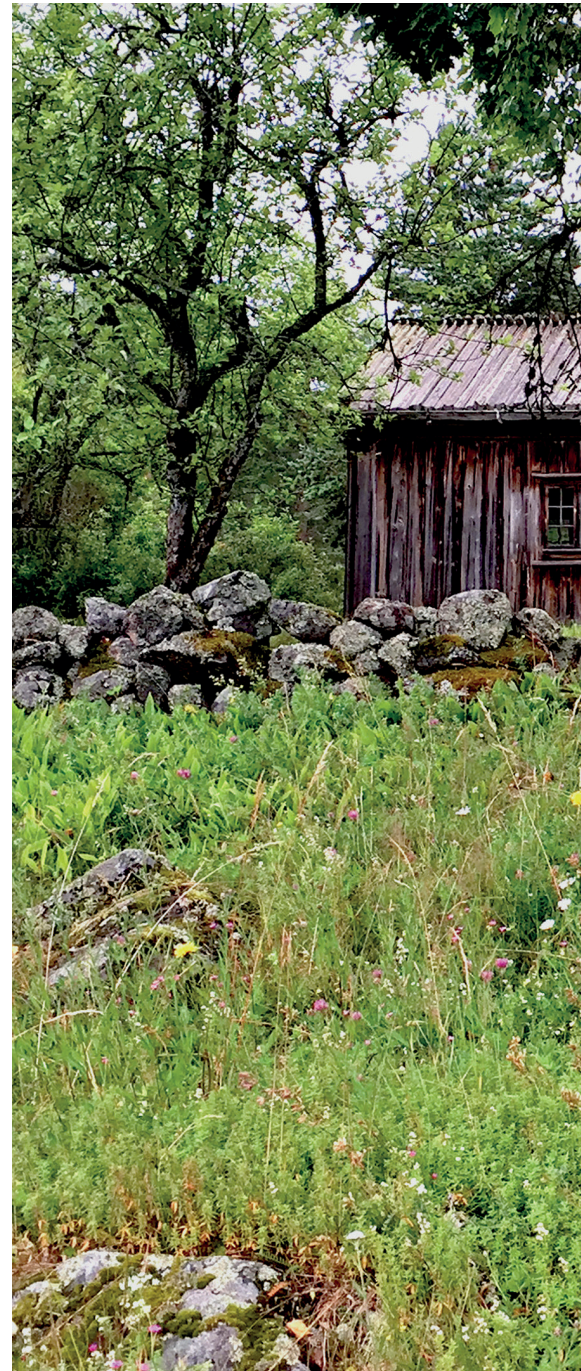
rauhottamista ”paikan historiallista muistoa” vastaavaksi alueeksi. Torpan vanhojen talousrakennusten ja torpanvahdin asunnon arvioitiin nyt sijaitsevan häiritsevän lähellä Paikkarin torpan suojeltua kokonaisuutta.

Vähin erin torpanvahdin pihapiiri purettiin ja torpanvahdille eli vahtimestarille rakennettiin uudet talousrakennukset ja matkailijakoti-asuinrakennus etäämmälle muistomerkistä.

Pikku-Eliaan elinpiiriä melko hyvin kuvannut talonpoikainen pihapiiri supistui nyt selkeämmin kansallisen suurmiehen pyhätköksi, jossa vierailijien virtaa vahtimestarin uusi asuinrakennus tarjoilu-kuisteineen ja kaksine vierashuoneineen soveltuikin hyvin palvelemaan.

Samoihin aikoihin tapahtui toinenkin muutos Paikkarin torpan ylläpidossa: siirtyminen talonpoikaisesta kunnostamispe- rinteestä akateemisempaan konservointiin. Tämä tarkoitti muun muassa sitä, että seinähirsien lahoamista ja haristumista pyrittiin estämään suojalautoituksilla ja käsittelemällä ne myrkyllisillä kemikaaleilla, sekä sitä, että tuohikatotihin kätettiin kerros bitumihuopaa tai peltiä.

Vahtimestari vastasi edelleen suoje- lujen rakennusten huoltotoimista, mutta varsinaisen restauroinnin hoiti Muinais-

Paikkarin torpan idyllinen pihapiiri idän suunnasta. M

n. Museon aukipitämisestä kesäaikaan vastaa Lohjan kaupunki, jonka tukena toimii Paikkarin torpan tuki ry.

Matkailijakodin tarjoilu- ja kunnostettiin kesällä 2017, vuonna 2018 aloitettiin ikkunoiden kunnostus ja koko rakennus on tarkoitettu maalata kesällä 2019. Pintakäsittelyt tehdään perinteisillä pellavaöljy- ja keittomaaleilla niin museaalisista, ekologisista kuin teknisistäkin syistä.

Restart Oy kunnosti rantasaunan tiilikatteen ja hirsikehikon syksyllä 2018. Alkuperäisessä 1950-luvun asussa hyvin säilynyt sauna kaipaa kylpijöitä.

tieteellinen toimikunta ja myöhemmin Museovirasto.

Vanhaa rakennustapaa ja hellävaraisia korjauskeinoja

Museorakennusten restaurointisuunnittelun kultajyvänen löytyy usein niiden alkuperäisestä talonpidosta: Paikkarin torpallekin on parasta, jos sitä kunnostetaan ikään kuin Lönnrotin pitäjänräätäli-isän luontaistaloudenajan kotitaloudenhoitoa silmällä pitäen.

Tällöin muun muassa kantavan rungon ja rakennusosien alkuperäinen toimintaperiaate säilytetään tai palautetaan ja uuni pidetään käyttökunnossa. Näin asiat eivät pelkästään näytä joltain, vaan ovat sitä todella.

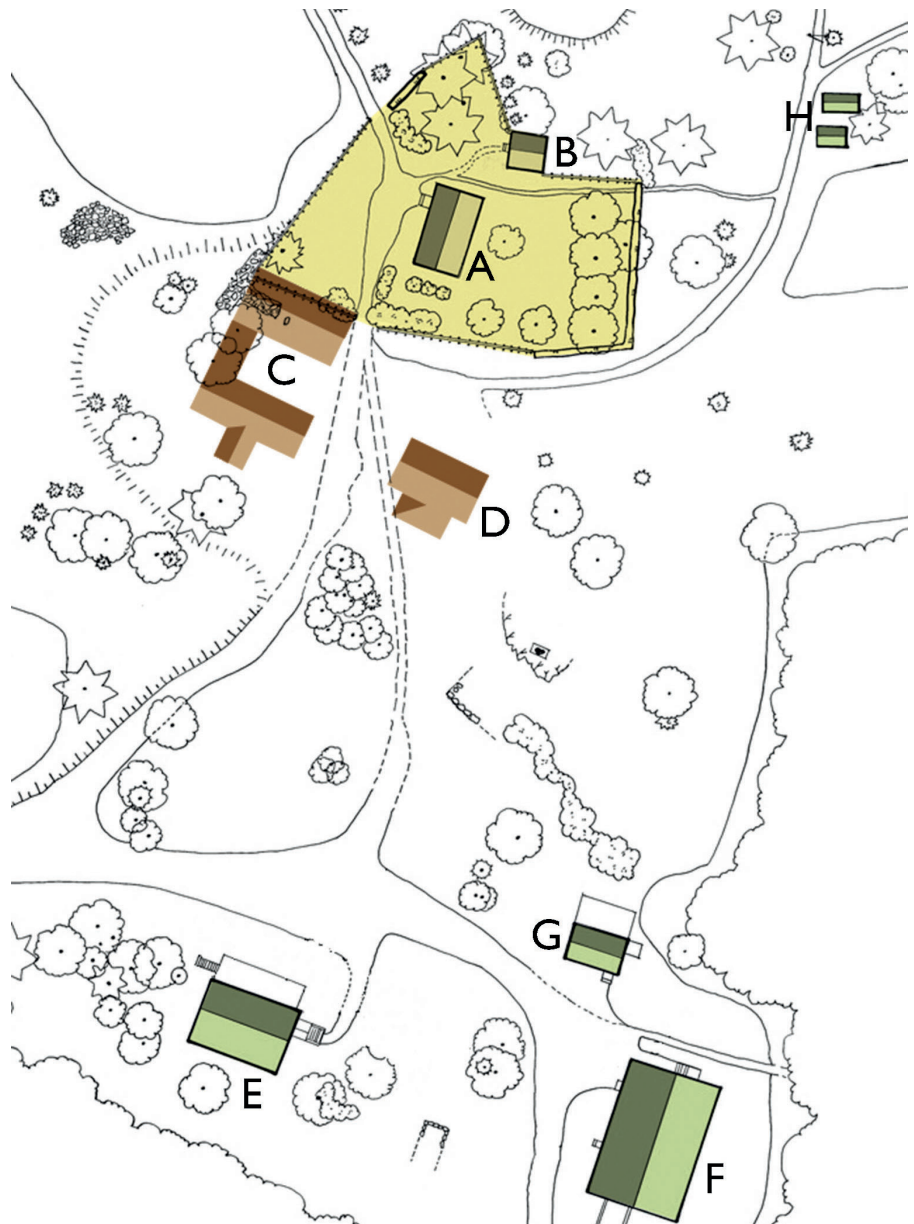
Myös vahtimestarin rakennuskokonaisuutta vaalitaan nyt kunnianarvoisille perinnerakennuksille sopivaan tapaan. Ne kertovat matkailukotia pyörittäneen maanviljelijä-museoisännän elämästä suurmiehen synnyntalon ja maiseman vaalijana.

Niiden restaurointi- ja kunnostustyöt tehdään perinteisiä menetelmiä käyttäen, ja materiaali- sekä värivalinnoissa nojautaan alkuperäisten rakenteiden ja pintojen tutkimukseen. Antikvaaristen arvojen säilyttämisen ohella restaurointia ohjaa rakennusten pitäminen turvallisina, kauniina ja käytettävänä.

Teksti:
MARKO HUTTUNEN

Kuvat:
ARKKITEHTITOIMISTO LIVADY
ellei toisin mainittu

Kirjoittaja on arkkitehti SAFA, joka on vastannut maisemansuunnittelusta ja Paikkarin torpan entisöintitöistä.

Museoalue käsitti alun perin kaksi kokonaisuutta. Toisen muodostivat Lönnrotin räätäli-isän pystyttämä asuinrakennus (A) ja aitta (B), toisen kolmelta sivulta suljettu karjapiha (C) ja torpanvahdin asuinrakennus (D). Vahtimestarille 1920-luvulta alkaen pystytetyt rakennukset ovat pihapiirin ulkopuolelle: Asuinrakennus/matkailijakoti (E), navetta (F), kanala/aitta (G), maa-aitat (H). Kauempana ovat rantasauna ja puimala.

Usean toimijan kulttuuriympäristö

Paikkarin torppa rakennuksineen ja maa-alueineen siirtyi Museovirastolta Senaatti-kiinteistöjen omistukseen vuoden 2014 alussa. Samalla Paikkarin torppa määriteltiin kuuluvaksi kansallisomaisuudeksi luettavien museoiden joukkoon. Museovirasto toimii edelleen Paikkarin torpalla aktiivisesti korjaustöiden valvojana ja neuvonantajana.

Tilan rakennuksilla on edelleen huomattava käyttöarvo. Käytännön museo-toiminnasta vastaa Lohjan museo, jonka

tukena toimii Paikkarin torpan tuki ry. Karjalan Sivistysseura on yksi Paikkarin torpan tukiyhdistyksen perustajista. Yhdistys järjestää koululaisvierailuja ja täydentää torpan opastointia hankkimalla siihen vapaaehtoisia oppaita.

Sampoyhdistys omistaa torpan maa-alueella, Sampomäellä, sijaitsevat kesäteatterin rakennukset ja rakennelmat, kun taas kesäteatteritoiminnasta vastaa Vaahterateatteri.

Paikkarin Martat toimivat Sampoyh-

distyksen ja Vaahterateatterin tukena kesäteatterin ja muiden tapahtumien, kuten Sampojuhlien järjestäjänä.

Alueen suunnittelusta vuodesta 2016 vastanneessa arkkitehtitoimisto Livadysa on valmistumassa Paikkarin torpan rakennushistoriaselvitys, ja syksyllä 2018 valmistui maisema-arkkitehtioppilas **Mathias Wahlbergin** diplomityö *Selvitys Paikkarin torpan ympäristön vaiheista ja ympäristön hoito- ja kehittämissuunnitelman laatiminen*.

Hiloin Natoi kiändäy uudizii livvinkarjalakse

Joensuulainen **Natalia Giloeva** eli karjalaisittain **Hiloin Natoi** ei tiedä tarkkaan, paljonko hänen lukemillaan karjalankielisillä uutisilla on kuulijoita. Palautteesta päätellen hän kuitenkin tietää, että uutiset ovat erittäin tärkeitä monille karjalaa taitaville. Jopa muillekin, jotka yrittävät ymmärtää kieltä ja oppia uutta.

Uutiset ilmaantuivat eetteriin Pohjois-Karjalan maakuntaradion taajuudelle 27.2.2015 ja pian ne kuultiin perjantaisin kolmessa itäsuomalaisessa maakuntaradiossa. Nykyisin ne kuuluvat koko maassa lauantaisin kello 15.50 Yleradio 1:ssä, ja ne voi löytää missä vain Ylen Areenasta nimellä *Uudizet karjalakse*. Lisäksi uutisia voi lukea tekstimuodossa Ylen verkkosivuilta (<https://yle.fi/uutiset/>).

Lähetyksissä kuultavat uutiset ovat Ylen uutisia, jotka on karjalaksi kääntänyt Itä-Suomen yliopiston projektitutkijana työskentelevä Giloeva. Hän valmistui Petroskoin valtionyliopistosta suomen- ja karjalankielen kääntäjäksi vuonna 1996 ja venäjän filologian kandidaatiksi vuonna 2004. Nykyinen kotipaikka on Joensuu.

– Alussa tuli viestejä, että miksi uutiset tehdään livvinkarjalaksi eikä jollakin toisella murteella, hän kertoo.

Vastaus tähän on selvä. Giloeva noudattaa sääntöä, jonka mukaan jokainen puhuu omalla kielellään. Giloeva on oppinut kielen livvinkarjalaiselta mummoltaan ja se on hänen kielensä. Uutisten luonteeseen kuuluu lisäksi, että ne pitää kääntää ja kertoa tuoreina, nopeasti, eikä kääntäjälle jää aikaa miettiä sanoja kovin pitkään.

– Uutisten rinnalle pitäisi saada puheohjelma, jossa eri murteita puhuvat voisivat keskustella ajankohtaisista aiheista kukin omalla murteellaan, hän ehdottaa.

Joensuun seudulla tällainen onnistuisi hyvin sen puolesta, että maakunnassa asuu monien eri murteiden puhujia. Natalia toivoisi, että tällainen ohjelma saataisiin televisioon kaikkien katseltavaksi, vaikka hän tietää, että sellainen on varsin raskas tuotanto eli vaatii monien ihmisten työpanoksen taakseen. Löytyykö moiseen rahaa?

Uutistyönsä ohessa Natalia Giloeva tulee kehittäneeksi karjalan kieltä. Ei ole aivan harvinaista, että hän kyselee sosiaalisessa mediassa kavereidensa mielipiteitä, miten

Projektitutkija Natalia Giloevan työpaikka on Itä-Suomen yliopiston Joensuun kampuksella. Karjalankielisten uutisten toimittaminen on hänelle sivutyö. Hän toivoo nyt muutaman minuutin uutisia pidempää puheohjelmaa.

jokin nykyaikainen ilmaisu pitäisi sanoa karjalaksi. Hän on myös hyvin avoin siinä mielessä, että ei tuomitse toisten käyttämiä sanoja, jotka eivät välttämättä kuulu hänen omaan kielenkäyttöön.

– Karjalan kielessä on ollut aina paljon vaihtelua, eri murteita. Pitää suvaita eri sanoja kuten hieru ja kylä sekä kniigu ja kirja. Normitetussa kielessä ne ovat synonyymeja ja molempien käyttäminen on sallittua.

Hän kertoo järjestävänsä kyselyjä, koska haluaa tietää, mikä ilmaisu miellyttää Suomen karjalaisia. Suomalaiset pitävät usein eri ilmaisusta kuin Venäjän karjalaiset. Yksi monia versioita saanut sana on puhelin, joka suomeksikin on ollut mm. matkapuhelin, kännykkä tai älypuhelin.

– Ennen kodeissa oli vain lankapuhelin, mutta ne ovat kadonneet. Ei välttämättä tarvita sanaa mobilka tai kobrazu. Älypuhelin olisi karjalaksi hajutelefon, mutta käyttäisin mieluiten vain sanaa telefon, hän kertoo esimerkkiä haasteistaan.

Myös esimerkiksi sotaan ja kotiaskareisiin liittyvä sanasto on monille kuulijoille hyperherkkää. Keskustelua kuuntelijan kanssa on herättänyt esimerkiksi, lämmitettiinkö kotona Karjalassa pirttiä 'halgoloilla' vai 'puuloilla'. Giloevan mielestä kumpikin ilmaisu on oikein, vaikka hänen omassa murteessaan sanotaankin, että halgoloil.

Myös tuo pirttiä eli huonetta tarkoitta-

va sana herättää hilpeyttä. Normitetussa karjalan kielessä se on muodossa pertti. Giloevan suussa se tuntuu kuitenkin luonnollisemmalta kahden t-kirjaimen kanssa eli muodossa perrtti. Hän halusi sen tuohon kaksoiskonsonanttimuotoon, kun viime vuonna valittiin nimeä uudelle karjalan pienoissanakirjalle.

Perttii ruokin, mattii panen on nimenä kirjan käsikirjoituksella, jonka ovat koonneet Natalia Giloeva, **Timoi Munne** ja **Santtu Karhu**. Pertin ruokkiminen tarkoittaa huoneen siivoamista ja matin paneminen kiroilemista. Kirja käsittelee erilaisia merkityksiä ja väärinymmärrysmahdollisuuksia karjalan ja suomen välillä. Kirja sisältyy Karjalan Kielen Seuran julkaisusuunnitelmaan.

Julkaisutoiminnan ohella karjalan kieltä elvytetään parhaillaan Suomen eduskunnan myöntämällä hankerahoituksella. Viime marraskuusta alkaen hankkeen tukena on ollut erillinen Karjalan kielen lautakunta, jonka jäsenistä Natalia Giloeva on yksi. Työ on vielä alkuvaiheessa, mutta tehtävää riittää yllin kyllin.

AILA-LIISA LAURILA
Teksti ja kuva

Natalia Giloeva on vastannut kysymyksiin livvinkarjalaksi, ja kirjoittaja on kääntänyt haastattelun suomeksi.

Petroskoin poikakuoron laulajat pääsevät mukaan harjoituksiin testin kautta. Kuoronjohtaja Aleksei Umnov kertoo, että testissä ei kuunnella ainoastaan lauluääntä vaan myös rytmitajua.

Yli 30 uutta karjalaista laulua mieskuoroille

Sävellyksiä on tehty muun muassa arkkipiispa Leon karjalankielisiin runoihin.

Cнег идёт, Снег идёт, kirkasääninen poikakuoro laulaa. Se kuulostaa suomalaisen korvaan ”snieg idjot” ja tarkoittaa, että lunta sataa. Poikien jälkeen samaan harjoitussaliin on tulossa Akateeminen mieskuoro. Se alkaa laulaa karjalan kielellä arkkipiispa **Leon** runoihin tehtyjä sävellyksiä.

Petroskoilainen poikakuoro on aloittanut uuden lumisadelaulun harjoitukset ja ulkona paukkuu pakkanaan. Satoi tai paistoi, pojat kokoontuvat kahdesti viikossa harjoittelemaan. Tavoitteena ovat laadukkaat konsertit. Kuorolaiset on valittu mukaan laulutestein. Sama koskee mieskuoroa, paitsi äänen, myös rytmitajun on oltava kohdallaan, jotta pääsee mukaan.

Molempia kuoroja johtaa petroskoilainen **Aleksei Umnov**. Hän vaikuttaa tinnkimättömän vaativalta kuoronjohtajalta. Hän hakee ääntä salin keskellä seisovasta flyygelistä, antaa puolikaareissa seisovien

laulajien aloittaa, vaatii keskeyttämään ja määrää aloittamaan uudelleen. Hänen luja otteensa pitää, oli sitten vuorossa poikajoukko tai miesryhmä.

Aleksei Umnov kertoo, että lapsikuoron vahvuus on 19 poikaa alakoululaisista murrosikäisiin. Umnovin vaimo ohjaa alle kouluikäisiä, jopa nelivuotiaita tenavia laulajanpolulle. Myös monien vanhemmat ovat kuoroihmisiä. Se ehkä selittää, miten pojanviikarit jaksavat harjoitella niin keskittyneesti vielä illankoitteessa.

Kun pojat pinkaisevat viimein matkoihinsa, samanlaisen puolikaareen asettuvat aikuiset miehet, jotka näyttävät hyvinkin eri-ikäisiltä, 30–60-vuotiailta. Jos joku myöhästyy vaikkapa töiden vuoksi, tullessaan hän ottaa hiljaa nuottikansion esiin, astelee omalle paikalleen ja yhtyy toisten lauluun. Miehiä käy harjoituksissa 30–35 viikoittain.

– Sendäh lähten sen tähten täh mi kui

čuvon i mahtollizuon nähte. Kustahto paikui edeh minun istavui silmih minun tuijotti. Aa, mieskuoro aloittelee laulattaa arkkipiispan sanojen mukaan.

Arkkipiispan lyriikkaa on säveltänyt musiikin tohtori **Hanni Autere** Keravalta ja Umnov on kovin mieltynyt aineistoon. Petroskoin Akateemisen mieskuoron käsittelyssä ovat nyt ensimmäiset kaikkiaan viidestä Auteren arkkipiispan runoihin tekemästä sävellyksestä ja sovituksesta.

– Käynnistin sopivien karjalankielisten runojen keruun vuoden 2017 aikana Suomen puolella ja sain Suomen ortodoksisen kirkkokunnan arkkipiispa Leolta luvan etsiä ja käyttää runoja hänen lukuisista runojulkaisuistaan, kertoo Liperin viinijärveläinen musiikkimies **Paavo Joensalo**.

Sama runous on innostanut hänen lisäksi kahta muuta säveltäjää. Viime vuoden aikana ovat Auteren ja Joensalon lisäksi

Akateeminen mieskuoro aloitti loppusyksystä uusien karjalankielisten laulujen harjoittelamisen. Kesäkuussa ohjelmisto kuullaan Sortavalan laulujuhilla.

Aleksei Umnov johtaa Petroskoissa sekä poikakuoroa että Akateemista mieskuoroa.

musiikin maisteri **Antti Pakkanen** Helsingistä ja kanttori **Matti Turunen** Joensuusta ahertaneet piispallisen runouden äärellä. Kaikki ovat mukana Joensalon vetämässä projektissa Runojahdi – pajon mahdi. Sen tavoitteena on nimenomaan tuottaa uutta karjalankielistä aineistoa mieskuoroille.

Nyt työstettävänä olevassa kokonaisuudessa on mukana yhteensä 34 sävellystä, joista puolet on arkkipiispan sanoituksia. Muut ovat esimerkiksi vanhoja tuttuja perinnelauluja, kuten kappaleet *Kokko lendi koillisezda*, *Kazvatti minuu muamoi*, *Tuatonin talo – sinini talo* ja *Tämähäi on sidä talonpoijan tantsie*, joita ovat säveltäneet uuteen uskoon **Marjaana Ritanen** ja **Ami Kimanen**. Seitsemäs säveltäjä on **Sanna Heikkinen**.

Osa lauluista harjoitellaan esitettäväksi laulujuhilla Sortavalassa ensi kesäkuun puolivälissä. Kaikkien kappaleiden on tar-

koitus päätyä nuottijulkaisuun, joka on määrä painaa ensi vuonna.

Yhteistyöprojekti Runojahdi – pajon mahdi sai alkunsa vuonna 2016 Aleksei Umnovin ja Karjalan Kansallisen kulttuurin keskuksen kansanmusiikin asiantuntijan, **Natalia Shamrain** aloitteesta. He halusivat löytää kuoroille ja kansansoittajille esitettäväksi jotain aivan uutta. Kansallisten kulttuurien keskuksen apulaisjohtaja Tatjana Ledneva teki hanke-ehdotuksen Petroskoissa käydyissä yhteistyöneuvotteluissa Karjalan Sivistysseuran puheenjohtajalle **Eeva-Kaisa Linnalle**.

Linna ehdotti suomalaiseksi kumppaniksi Paavo Joensalon johtamaa musiikkiyhdistystä Eettisesti Innovatiiviset Kulttuurin Uudistajat Eiku ry:tä. Sivistysseura on mukana hankkeen tukijana.

Paavo Joensalo kävi viime marraskuun

lopussa pienen ryhmän kanssa Petroskoissa tapaamassa kumppaneitaan. Akateemisen mieskuoron harjoituksissa suistamollaisjuurinen Joensalo luki ääneen laulujen karjalankielisiä sanoja koettaen opastaa kuorolaisia lausumaan sanat oikein.

Joensalo kuuluu Härkösten sukuun, johon myös kulttuuripersoonaa **Iivo Härkönen** kuului.

Seuraavana päivänä olivat vuorossa neuvottelut suomalaisen ja karjalaisen osapuolien kesken Karjalan kansallisten kulttuurien keskuksessa. Tapaamisessa päätettiin muun muassa, että valmistellaan 15.6.2019 pidettäville Sortavalan Laulujuhille noin tunnin mittainen väliajaton ohjelma. Siihen sijoitetaan kuorosten yhteisiä esityksiä ja omia osuuksia sekä sooloja sisältäviä numeroita, joiden solistit tulevat Eiku ry:n piiristä.

Täysimittaiset väliajalliset konsertit lauluaineistosta aiotaan toteuttaa Petroskoissa ja Joensuussa vasta vuoden 2020 maaliskuulla, jotta kuoroille jää riittävästi harjoitusaikaa. Alun perin projektin oli tarkoitus päättyä jo tämän vuoden lopussa.

– Reissun neuvottelut ylittivät minun osaltani kaikki odotukset. Viimeisen illan tunnin mittainen Akateemisen mieskuoron konsertti oli vallan mainio ja lupauksia antava, Joensalo kiitteli matkan päätteeksi.

Hankkeessa on mukana myös Ilomantsin Mieslaulajat ry, joka on aiemminkin tehnyt yhteistyötä Petroskoin Akateemisen mieskuoron kanssa.

Myös muita kuoroja on vielä haussa ja ehdolla tähän yhteistyöhön. Tammikuussa pidettiin Joensuussa työpaja, joissa säveltäjät, kuorosten johtajat ja muut kansanmusiikin asiantuntijat kehittivät sävellyksiä ja konserttiohjelmaa.

– Teimme pitkää päivää, saimme käytyä kaikki 30 laulua läpi ja teimme niihin hyviä parannuksia. Hahmottelimme myös Sortavalan konsertin sisällön. Siitä tulee noin tunnin mittainen, 11 laulua sisältävä juonnettu ja audiovisuaalisesti täydennetty esitys, johon tulee muutama laulu kaikilta runoilijoilta ja säveltäjiltä, Joensalo kertoi tammikuun tapaamisen jälkeen.

AILA-LIISA LAURILA
Teksti ja kuvat

Arkkipiispa Leon runoihin sävellettyä musiikkia voi kuulla Karjalan Sivistysseuran Heimopäivien tee- ja tarinaillalla 6.4.2019. Lisäksi Heimojuhlassa kuullaan Paavo Joensalon säveltämiä runonlaulaja-Härkösten runoja.

Kalevala hakee uutta reittiä menneestä tulevaisuuteen

Kansalliseepoksen 170-vuotisjuhlavuosi täyttyy tapahtumista Suomessa ja Karjalan tasavallassa.

Tänä vuonna vietetään *Kalevalan* 170-vuotisjuhlaa siksi, että eepoksen toinen laitos, niin sanottu *Uusi Kalevala* ilmestyi vuonna 1849. Luvassa on juhlia, näyttelyitä, seminaareja ja muuta aivan uutta niin Suomessa kuin Karjalan tasavallassakin. Tässä esitellään lähemmin kaksi tapahtumaa.

Kalevala on suomalaisten ja karjalais-ten yhteinen kansalliseepos, jonka **Elias**

Lönnrot (1802–1884) kokosi keräämällä runot, sadut ja tarinat syrjäisiltä seuduilta. Runoja oli talven pimeinä iltoina laulettu ja tarinoita kerrottu, koska entisaikaan ei ollut televisiota, ei puhelimia eikä internetiä. Ei myöskään autoja, joilla olisi hurautettu elokuvaan tai edes kyläilemään.

Kalevalan pohjana olleet eepiset runot ja tarinat olivat suomalais-ugrilaista suullista kulttuuriperintöä, joka katosi teknisen kehityksen tieltä, lännestä aikaisemmin kuin idästä. Lönnrot onnistui tallentamaan aineiston viimeisillä hetkillä. Lönnrotin keruumatkat suuntautuivat etupäässä Savo-oon, Karjalaan ja Lappiin.

Vienan Karjalassa hän kävi Uhtualla ja Vuokkiniemessä, mikä ei ole onneksi päässyt unohtumaan.

Yhtä usein ei mainita, että matkat ulotuivat myös Kuolaan, Arkangeliin ja Aunuksen Karjalaan. Lönnrotin yhdestoista

ja viimeinen runonkeruumatka suuntautui Viroom vuosina 1844–1845.

Kalevalan ensimmäisen painoksen Lönnrot koosti kansanrunoista, jotka hän merkitsi muistiin runolaulajilta keruumatkoillaan vuosina 1828–1834. Syntyi *Kalevala taikka Wanhoja Karjalan Runoja Suomen kansan muinosista ajoista*, jonka piirilääkäri päiväsi Kajaanissa 28. päivänä helmikuuta 1835.

Päiväyksellään Lönnrot tuli perustaneeksi myös Kalevalan päivän, jota ensimmäisen kerran juhlivat Keisarillisen Aleksanterin Yliopiston eli nykyisen Helsingin yliopiston Savo-karjalaisen osakunnan ylioppilaat vuonna 1865, 30 vuotta myöhemmin. Epävirallinen liputuspäivä siitä tuli vuonna 1950 ja virallinen liputuspäivä vuonna 1978. Silloin se vahvistettiin asetuksella myös suomalaisen kulttuurin päiväksi.

GKM, JUKKA PAAVOLA

Akxeli Gallen-Kallelan tussityö Sammon puolustus 1920-luvulta on esillä Gallen-Kallelan Museossa.

GKM, MARI VIITA-AHO

AILA-LIISA LAURILA

Akseli Gallen-Kallelan laatima luonnos Suur-Kalevalaa varten, lyijykynä ja värikynä paperille.

Lönnrotin jyhkeä patsas on esillä Petroskoin taide-museossa. Kuva on otettu lähes neljä vuotta sitten.

Kalevalan luominen oli epäilemättä erittäin onnistunut kulttuuriteko Lönnrotilta. Vaikka Suomen koululaiset eivät aina ole osoittaneet suurta innostusta kansalliseepoksen säkeisiin perehtyessään, ovat lukemattomat taiteilijat ammentaneet aineksia teoksiinsa *Kalevalan* hahmoista ja tapahtumista.

Karjalan tasavallassa vieraillessa on usein tuntunut, että ainakin nuoriso tuntee siellä *Kalevalan* paremmin kuin Suomen koululaiset. Täksikin vuodeksi Petroskoin museot, kirjastot, musiikkikollektiivit ja tasavallan piirien kulttuurilaitokset ovat valmistelemassa runsaasti ohjelmaa *Kalevalaan* liittyen.

Suomessa on ehkä vasta viime aikoina rohjettu ryhtyä pohtimaan *Kalevalaa* täysin eri näkökulmasta kuin ennen. Suomi ehkä jämähti lähes sadaksi vuodeksi siihen, millaisen tulkinnan suuret suomalaiset taiteilijat kuten **Akseli Gallen-Kallela** ja **Jean Sibelius** eepoksen innoittamina tekivät.

Sata vuotta sitten *Kalevala* toimi juuri itsenäistyneen valtion yhtenäisyyden luoja ja oman kulttuuriperinnön vahvistajana. Sen avulla pystyttiin vakuuttamaan muuta maailmaa, että suomalaisilla on oikeus omaan itsenäisyyteen, valtioon ja olemassa oloon kansakuntana kansakuntien joukossa.

”Mikä on Kalevalan rooli nykyajassa? Millaista suomalaisuus on vuonna 2019? Viimeistään nyt on aika pohtia kriittisesti, millaista identiteettiä *Kalevalan* avulla rakennetaan.” Tämä on suora lainaus Es-

poossa sijaitsevan Gallen-Kallelan Museon tiedotteesta. Museon vuosi 2019 alkoi uudella *Kalevala*-näyttelyllä, joka on avoinna 5. toukokuuta asti.

Nykytulkinnan näyttelyyn tuo Espoon taiteilijakillan toteuttama installaatio *Lintukoto*. Se on 13 nykyaikaisen taiteilijan yhteisteos, joka juhlistaa taiteilijakillan 10-vuotisuhlavuotta. Installaation tekijät ovat Sirkku Ala-Harja, Nina Bask, Marja Blomster, Tapio Haapala, Esa Hyvärinen, Sanna Juujärvi-Bremer, Carita Maury, Mauno Mecklin, Tapio Nyssönen, Anne Ovaska, Topi Ruotsalainen, Barbara Tieaho, Noora Ylipietä.

Museon väki on myös astunut hetkeksi Lönnrotin töppösiin ja kerännyt nykyihmisiltä tarinoita yhteistyössä Sellon kirjaston kanssa Espoon Leppävaarassa. Tarinakeruun tuloksena museossa voi kuulla vanhoja lauluja, runoja ja kertomuksia muun muassa liettuan, suomen, hindin ja arabian kielillä.

Näyttelyyn kuuluu muun muassa 10. maaliskuuta kello 13 filosofian tohtori **Tiina Piilolan** luento *Kalevalan naiset ja tiedon yöpuoli* ja teemaopastuksia sunnuntaisin 17. ja 24.3. sekä 21.4 kello 13.00.

Kalevalan päivänä Helsingissä järjestettävässä tilaisuudessa kuullaan alustuksia otsikolla *Ei se synny, synnyttämättä*. Kalevalaseura järjestää tilaisuuden yhdessä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kanssa ja silloin julkistetaan myös digitaalinen verkkojulkaisu *Avoim Kalevala*. Puhujia ovat muun muassa tutkija **Niina Hämäläinen** ja professori **Lotte Tarkka**.

Niina Hämäläinen on toiminut vastuullisena tutkijana Kordelinin säätiön ja SKS:n rahoittamassa *Avoim Kalevala* -hankkeessa. Projekti luo kriittisen ja digitaalisen laitoksen, joka mahdollistaa eepoksen ja sen kielen monipuolisen tietouden ja ymmärryksen niin suhteessa Elias Lönnrotin kirjalliseen toimitustyöhön, suulliseen runoperinteeseen kuin 1800-luvun aate- ja kulttuurihistoriaan.

– *Kalevalasta* ei ole tehty kriittistä ediotia kuten monista klassikoista on tehty, esimerkiksi **Aleksis Kivistä**. Uuden verkkojulkaisun nyt julkistettava ensimmäinen osuus sisältää uuden ja vanhan *Kalevalan* esipuheet sekä runot 1–15 tieteellisin kommentein. Aineiston voi ladata ja siitä voi tehdä hakuja, Hämäläinen kertoo.

Avoim Kalevala on tarkoitettu tutkijoille, *Kalevalasta* kiinnostuneille kansalaisille sekä opetusaineistoksi kouluihin. Hämäläisen mukaan *Kalevalan* tutkiminen uudesta, laajemmasta kuin kaunokirjallisuuden, suullisen perinnön ja kansanperinteen näkökulmasta on ollut viime aikoina kasvussa.

AILA-LIISA LAURILA

Kalevala-näyttely
26.1.–5.5.2019
Gallen-Kallelan Museo,
Gallen-Kallelan tie 27, Espoo

Ei se synny, synnyttämättä
28.2.2019 klo 14.00–16.00
SKS:n juhlasali, Hallituskatu 1, Helsinki

SUKUNI VAIHEET, OSA 1/2

Erään suvun vaiheet Vienan Karjalassa

Isoisoisä Petrin Nikantra syntyi vuonna 1909 Haikol'an kylässä. Vera Tuhkasen sukujuuret ovat Karjalassa sekä isän että äidin puolelta.

Aidin puolelta kotipaikka on Lindärven kylä Karjalan keskiosassa, isän puolelta se on Haikol'an kylä Vienan Karjalassa. Kolme vuotta sitten hän oli perheensä kanssa esisien synnyinmaassa Kalevalan piirissä ja kertoo nyt suvustaan.

Haikol'an kylä (vaihtoehtoinen nimi on Jouhko'a) sijaitsee Kalevalan piirissä saarella, jonka nimi on Kotišuuri tai Luotošuuri. Kylä ei ollut koskaan iso. Nyt saarella on yhdeksän taloa ja yksi niistä on isoisoisänsä talo. Hänen nimensä oli **Kormil'an Petri** tai Jalatoin Petri. Hän oli menettänyt jalkansa kuolion takia. Oletetaan, että hän oli haavoittunut ”häyräkkäaikana” 1920-luvun alussa. Petrillä oli muutama lapsi ja yksi niistä oli isoisoisäni **Nikant-ra**, joka syntyi vuonna 1909.

Tarinan mukaan meidän sukumme tuli Vienan Karjalaan Seesjärven alueelta keski-Karjalasta. Tarina kertoo, että aluksi esi-isäni asettuivat asumaan Tuhkasenvuaralle ja perustivat sinne pienen kylän. Sillä vaaralla oli varoitustorni (karjalaksi majakka), joka varoitti lähikyliä vihollisen tulosta Varastussodan aikana. Myöhemmin sitä ei enää tarvittu, ja esi-isäni muuttivat saarelle, missä kylä on tänäkin päivänä.

Asukkaat muistelevat myös, että Tuhkasenvuoran kylä piti jättää karhujen takia. Niitä oli yhtäkkiä niin paljon, että oli mahdotonta pitää kotieläimiä. Myöhemmin Tuhkasenvuoran kylästä muuttaneiden asukkaiden uutta kylää alettiin nimetä Jouhko'a. Minun Vihtori-vaarini perhenimi on kokonaisuudessaan **Jouhkon Jormin Kormil'an Petrin Nikantran Vihtori**.

Uhtuaan eli Kalevalaan kuuluva Haikolan kylä sijaitsee saarella, joka on nimeltään Kotišuuri eli Luotošuuri. Kylä on lakkautettu perspektiivittömänä, mutta se ei ole tyhjentynyt vaan siellä eletään edelleen.

Kormil'an Petrin talo Haikol'an nykypäivien syyskesäisessä maisemassa.

Minun vaarini oli siis Jouhkon jälkeläinen kuudennessa polvessa ja minä puolestani kahdeksannessa.

Vuonna 1908 isoisoisäni Petri ja Röhön kylästä kotoisin ollut isoisoisäitini **Jyrin Julia** (o.s. Vasiljeva) menivät naimisiin ja seuraavana vuonna perheeseen syntyi ensimmäinen lapsi **Nikantra**. Kun Nikantra oli kuusivuotias, hänen äitinsä Julia kuoli veljen syntymän jälkeen.

Tämä tapahtui vuonna 1915. Kormil'an Petrille jäi kolme pientä lasta – Nikantra, **Šantra** ja **Timo**. Myöhemmin Petri meni naimisiin toisen kerran. Toinen puoliso oli **Iivanan Paro** Čikša-nimisestä kylästä ja perheessä syntyi vielä kolme lasta – **Anni**, **Iivana** ja **Pekka**.

Ajasta, jolloin Nikantra kasvoi, on aika vähän tietoa ja kukaan ei voi enää kertoa siitä. Jonkinlainen kuva 1920-luvun vaihteen aikakaudesta voidaan saada tie-

tää lyhyestä kertomuksesta, jonka kirjoitti luusalmelainen **Vilho Timonen**. Kertomus on julkaistu Viena-Aunus-aikakauslehdessä. Lainaan sitä.

”Neljän peninkulman päässä Čikšasta itään, pienen, mutta erittäin kalaisan järven rannalla on pitäjän monessa suhteessa mielenkiintoisin kylä. Matkaajan ei tarvitse kauankaan viivähtää kyläläisten parissa, kun havaitsee liikkuvansa kalevalaisella maaperällä. Kylän eristetty asema aiheutti sen, että siellä elettiin vielä luonnon yhdyskunnan elämää. Siellä ei ollut vielä mennyt mahti maan rakoon. Taian ja loitsusanojen voima elää vielä täydessä tehossaan kylässä. Meidän tarvitsee vain palauttaa tässä uhtualaisten mieliin sellainen mahtiniekka kuin Jouhko'an Ohvo, järeä partasuu vanhus, taitava takoja, paikkakunnan kuuluisin seppä. Kuin runoa oli hänen puheensa. Kaukaisista kylistä haettiin häneltä apua milloin sairauksissa, milloin muussa onnettomuudessa ja hädässä.”

Timosen kertomuksen mukaan jouhkolalaisia on muistettava aivan esikuvallisen ahkerina yrittäjinä ja korven valloittajina. Omaa kotoista viljaa riitti joka talossa vuodeksi. Kalaa pyydettiin ahkerasti ja saatiinkin. Keväisin mentiin kalastamaan ”kevätyksiin” kaukaisemmille lammille. Sieltä sitten talvikelin tultua ajettiin suolatut kalat kotiin.

Metsästäjinä ja erikoisesti suurriistan pyytäjinä kylän miehet olivat Timosen mukaan kovin pystyviä. Keväisin hankikelin tultua lähdettiin miehissä hirvenajoon. Tämä oli sitkeyttä ja tarmoa kysyvää puuhaa. Tällaisen retken tuloksena oli kolmen-neljän hirven kaato joukkueetta kohti (joukkueessa 2–3 miestä). Lihat vedettiin ahkiolla talvitien varteen, mistä ne haettiin hevosilla kotiin. Kotona lihat suolattiin ja kuivattiin räystäissä. Usein Haikol'an miehet kirmaisivat oivallisine koirineen ”kontienkin” kimpuun eli karhun kaatoon.

Kyläläisten ansioksi on Timosen mukaan luettava vielä heidän pitkälle kehittynyt käsityötaitonsa. Kaikenlaiset talouskalut: astiat, ajotyökälyt ja kalanpyydykset

Nikantran tytär Ol'ka ja kirjoittaja Vera Tuhkanen kuvattuina Haikol'assa vuonna 2013.

Kormil'an Petrillä oli muutama lapsi ja yksi niistä oli Nikantra, joka syntyi vuonna 1909.

tehtiin kotona pitkinä puhdehetkinä. Sitä paitsi jouhkolalaiset olivat etevä venemestareita. Naiset olivat taitavia kutojia. Miesten kotikutoiset sarkapuvut todistavat tätä.

Sen enempää Čikšassa kuin Haikol'asakaan ei ollut kansakoulua eikä rukoushuonettakaan. ”Tästä johtuu, että ”kirjamiehistä” on kylässä puute. Kylän siveellinen kunto on silti korkealla. Henki- y.m. rikokset ovat tuntemattomia kylässä samoin kuin koko Uhtuan pitäjässä. Viime vuosien aikana on rakennettu kylän ohi kulkeva Uhtuan-Kemin maantie. Tämä on luonnollisesti jossakin suhteessa muuttanut oloja. Mahdollisen edistymisen ohella on varmasti tapahtunut raaistumista seutukunnan elämässä.”

Isoisoisäni Nikantran nuoruusaika oli melko vaikeaa. Vuonna 1917 Venäjällä tapahtui vallankumous ja sen jälkeen Karjalasakin oli levotonta. Vuosina 1918–1920 Luoteis-Venäjällä käytiin sotaa ja vuosina 1921–1922 tapahtui Karjalan kapina. Muistoksi siitä kylään jäi hauta, jota kyläläiset pitivät kansalaissodan muistomerkkinä. Mutta vielä emme tiedä kenen hauta se on ja mihin tapahtumiin liittyy. Siinä aikana, jota karjalaiset kutsuivat ”häyräkkääjäksi”, isoisoisäni Petrin veli **Kormil'an Oleksi** ja sisko **Kormil'an Anni** muuttivat tuhansien muiden karjalaisten kanssa Suomeen ja heidän jälkensä hävisivät siellä. Muisteltiin kuitenkin, että Oleksi asui jonkin aikaa Suomussalmella.

Vuoden 1922 jälkeen oli suhteellisen levollinen aika, mutta ei Nikantralle. Pienestä asti Nikantra auttoi isäänsä Petriä, koska hän oli vanhin lapsi perheessä. Isoisoisälläni ei ollut koulutusta, koska ensimmäinen koulu perustettiin Haikol'aan vasta vuonna 1928. Koulu oli kolmevuotinen ja se sijaitsi ensin mannerpuolella eli Viärällä. Ensimmäisenä opettajana oli suomalainen **Pekka Paasio**, sitten **Nuuti Juntunen** ja hänen jälkeensä karjalainen **Jukka Petrov** Kontokin kylästä.

Jo viisitoistavuotiaana Nikantrasta tuli itse asiassa perheen päämies, koska hänen isänsä molemmat jalat amputoitiin. Kylän miehet ottivat Nikantran mukaan Sorokkaan eli nykyiseen Belomorskiin. He kuljettivat jauhoja ja muita tavaroita kylään. Kerrottiin, että kuormallinen jauhoja maksoi silloin viisi ruplaa.

Vuonna 1929 Haikol'assa perustettiin maatalousartteli, johon minun isoisoisäni Nikantra liittyi vuonna 1931. Vuonna 1932 artteli muuttui kolhoosiksi, joka sai nimek-

seen Punatähti. Siihen aikaan Nikantra oli jo naimisissa. Hän rakensi perheelle pienen talon Viära-nimisellä kylänosalla. Muuttamat Haikol'an talot oli rakennettu mutkikkaanmuotoiselle kannakselle Kostamus- ja Kotijärven välissä. Siitä tulee nimi "Viära". Nikantran puolisona oli **Tarassien Paro** eli Pan'a (os. Lipkin) Vuokkiniemen kunnan Mölkkö-nimisestä kylästä.

Myötäjäisiksi Parolle annettiin Mussikki-niminen lehmä, joka vietiin Haikol'aan. Perheen ensimmäisenä lapsena oli **Veiko**, mutta hän kuoli kuusikuuisena vauvana vuoden 1931 vaihteessa. Vuonna 1941 perheessä oli jo neljä lasta: **Anni**, **Ol'ka**, **Šanteri** ja **Val'a**.

Nikantra ja jotkut Haikol'an muut miehet osallistuivat vuoden 1939 Talvisotaan. Nikantra oli niin sanotussa "kansanarmeijassa", joka oli alistettu Terijoella perustetulle Kuusisen hallitukselle. Hän soti yhdessä **Maksima** ja **Pekka Kuzminin** kanssa ja he palasivat samaan aikaan.

Sodan aikana Haikol'assa majoittuivat venäläiset sotilaat. He asuivat mm. Pekka Kuzminin isossa talossa. Nikantran talossa oli majoitettuna upseeri, jolle muona tuotiin kotiin. Juuri silloin Nikantran lapset maistoivat ensimmäistä kertaa sellaisia makeisia kuin piškettia eli keksiä, pukinmaitoa eli tiivistemaitoa ja korppuja eli vaniljakorppuja.

Juuri tuohon aikaan Haikol'anjärveen myös laskeutui ensimmäistä kertaa lentokone, joka oli suuri ihme monille kylän asukkaille. Kyläläiset juoksivat heti katsomaan huutamalla "rautalintu tuli, rautalintu tuli". Vuoden 1939 sodan aikana evakuoitiin rajakyläen asukkaita ja jotkut asuivatkin Haikol'assa, esimerkiksi **Iivanan Iro** (os. Nikutjeva) perheensä kanssa. Perhe oli Akonlahden kunnan Märkävuorasta ja Iro oli leipurina leipomossa.

Jatkosodan alussa Nikantran perhe oli evakuoitu Šuiku-nimiseen kylään, joka sijaitsi Valkiemeren eli Vienanmeren rannikolla. Siellä perhe asui vuoden 1941 lokakuuhun. Siellä myös syntyi viides lapsi **Šulo**. Siinä aikana siellä riehui kulkutauti suurirupi eli isorokko. Monet lapset kuolivat siihen, heidän joukossaan myös vastasyntynyt Šulo ja myöhemmin kolmevuotias Val'a.

Haikolan asukkaat vuonna 1939: alarivin tyttö huivi päässä on Nikantran Ol'ka ja keskirivin tyttö oikealla on Nikantran Anni.

Kesäisin monet entiset asukkaat ja heidän jälkeläisensä palaavat Haikol'aan, joka on hiljainen ja rauhallinen kylä. Kuva vuodelta 2016.

saivat jotain syötävää, esimerkiksi keitettyä perunaa, mutta joskus heidät häädettiin taloista pois.

Paro oli töissä toisen karjalaisnaisen kanssa nahkatehtaalla muokkaamassa nahkoja sotilasturkkeja varten. Kesäkuussa 1943 Paro kuoli. Eloon jääneet lapset Anni (s. 1932) ja Ol'ka (s. 1934) joutuivat lastenkotiin. Samana vuonna, heti ensimmäisen haavoittumisensa jälkeen, Nikantra tuli hakemaan tyttäret ja vei heidät Kemiin. Hän halusi saada heidät lähemmäksi kotiseutua, mutta heidät palautettiin lastenkotiin Arkangelin alueelle. Juuri siellä vuonna 1943 Anni ja Ol'ka menivät ensimmäistä kertaa kouluun ja oppivat puhumaan venäjää.

Saatuaan vuonna 1942 kutsun suorittamaan asevelvollisuuttaan isoisosä kävi koko sodan läpi. Hän palveli pioneerijoukoissa ja oli pioneeri. Nikantra haavoitui kolme kertaa. Hänellä oli kaksi sotilaskunniamerkkiä ja yksi urheusmitali. Isoisän sisko Ol'ka kertoi, että vielä yksi sotilaskunniamerkki jäi saamatta, koska hän pääsi pois Velikije Luki -kaupungissa olevasta kenttäsairaalasta ennen määräjän umpeutumista.

Sotilaskunniamerkki oli lähetetty juuri Velikije Luki -kaupunkiin ja sen jälkeen kunniamerkin jäljet katosivat. Isoisöisän piti periaatteessa saada myös Punatähdi-kunniamerkki, koska hänet oli jo palkittu kolmella eli I, II ja III asteen sotilaskunniamerkillä.

Nikantran veli Timo myös soti vuoteen 1943 asti. Hänen kohtalonsa oli toisenlainen. Kerrottiin, että hän palveli tiedustelujoukossa ja että kerran yhden tehtävän aikana hän hankki kolme konepistoolia ja kieltäytyi antamasta yhtä niistä tiedustelujoukon johdolle. Asetilanne oli huono. Hän kävi tiukan keskustelun tästä osaston päällikön kanssa ja sen jälkeen Timo joutui kymmeneksi vuodeksi sotavankilaan Solovetskin saarelle. Hänet vapautettiin vasta vuonna 1953 ja häntä oli kielletty asettumasta asumaan kotiseuduille Uhtuan piiriin. Elämänsä loppuun asti Timo asui Vienan Kemissä.

VERA TUHKANEN

Kirjoittaja on syntynyt Karjalan tasavallassa Petroskoissa, mutta asunut Suomessa. Teksti on osallistunut Kemin alaoston kirjoituskilpailuun vuonna 2016.

Šuujussa Nikantra ja Paro tekivät töitä kivilouhimossa. Šuikua pommitettiin usein ja silloisen kylän asukkaat alkoivat evakuoitua Arkangelin alueelle. Kerran yksi pommeista räjähti suoraan lähellä taloa, jonka kellariin lapset Anni, Ol'ka ja Šanteri olivat piiloutuneet. Töistä palatuaan Nikantra totesi, että ”pitäy kaččuo muajilmua”, ja isoisöisän perhe sekä myös isoisöisä Petri perheineen evakuoituivat Arkangelin alueelle.

Perhe joutui Jarensk-nimisen kylän tienoille, jonne päästiin hevosilla, kun oli jo oikea talvi, vaikka oli vielä lokakuu. Kuten monia muita karjalaisia isoisöisää Nikantraa ei ensin otettu rintamalle, koska ajateltiin, että karjalaiset olivat epäluotettavia eikä sen takia aseita heille haluttu antaa. Nikantra otettiin puolustustöihin, missä hän kaivoi mm. taisteluhautoja.

Ruoasta oli kova puute ja vuonna 1942 Šanteri-poika kuoli. Saman vuoden kesänä perhe muuttaa Arkangeliin. Nikantra meni töihin pienelle moottorialukselle, jolla hän

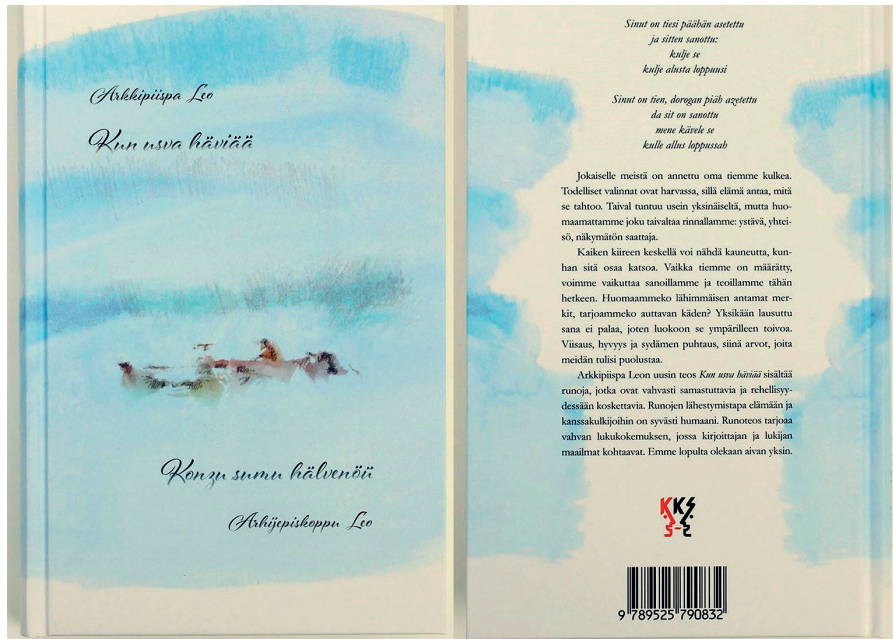
kuljetti ihmisiä Vienanjoen yli. Kaupunkia pommitettiin joka päivä ja perhe taas asetui asumaan Jarenskin tienoilla sijainneeseen kylään. Samassa kylässä asui sodan aikana isoisöisä Petri perheensä kanssa.

Nikantran perhe asui silloin parakissa, jossa asui samaan aikaan 14 muuta perhettä. Jokaisella perheellä oli yksi huone. Erään tarkastuksen aikana Nikantra ilmoitti tarkastusta pitäneelle upseerille, että on parempi kaatua taistelussa kuin kuolla nälkään. Sen jälkeen Nikantra kutsuttiin sotapalvelukseen ja hän joutui rintamalle Lotinanpellon tienoille. Nikantran tytär Ol'ka kertoi, että Paro-puoliso kirjoitti usein kirjeitä suomen kielellä miehelleen, mutta yhtäkään niistä hän ei saanut. Näköjään sensuuri ei päästänyt niitä perille.

Nälkä kuritti kaikkia. Silloin annettiin 100 grammaa leipää lasta ja 350 grammaa aikuista kohden. Jottei kukaan perheestä kuolisi nälkään, jouduttiin esimerkiksi keräämään perunan kuoria sekä kerjäämään kylässä. Silloin tällöin Nikantran lapset

KIRJALLISUUS

Sumun ja kirkkauden mysteerejä kolmella kielellä

Arkkipiispa Leo: Kun usva häviää – Konzu sumu hälvenöy.

ISBN 978-952-5790-83-2, 268 s, kovakantinen, 30 euroa.

Arkkipiispa **Leon** kahdeksas ja usuin, jalkanjäljissään kulkevalle kummipojalleen, nuorelle isä **Kaarlolle**, omistama runoteos *Kun usva häviää – Konzu sumu hälvenöy* on edellisten runokokoelmien jatke kutsuen meidät jälleen uudensiksiin sisäisiin kokemuksiin.

Kaksikielinen, suomeksi ja karjalaksi kirjoitettu trilogian osa verhoaa lukijansa aikuisuuden viittaaan – ellei peräti esipaimenen viittaaan. Karjalan koti rakkaine mielenmaisemineen on yhä etälaturina. Uusi sukupolvi näkee usvaisten linssien läpi kulttuurinrippeiden taustan kirkkauden. 105 väljästi temaattista runoa on nimetty metaforana: ”Elämä on totisesti kuin unta/hyvää ja pahaa ja painajaista/liitän kommenttinani/Mutta unen jälkeen aamu”.

Positiiviset vastamerkit soivat herätyskellona meille jumalallisesta luomakunnasta. Vähemmistön kulttuuri-identiteetti taipuu, sodan seuraukset ujuttautuvat yhä orvasketemme alle. Peittely ei totuutta peitä eikä sitä taita.

Runoilija on valjastanut sanalliset suitsensa individualistiselle oikeutukselle pitäytyä omien sormenjälkien tai dna:n merkityksellisyydessä ja kutsuu paljon syvemmälle, osalliseksi itäisen ihmisen ytimeen: ”vaan siinä mitä löytyy sielusta/jumalallisesta alkuperästä/kuvan ja kaltaisuuden identiteetistä”. Syntiinlankeemuksessa maailmanjärjestys meni rikki, langenneelle ihmiselle jäi esikuvaksi kirkko: ”Elämä on suuri salaisuus, se on mysteerioita, pyhää sakramenttia, lahjaa käsittämätöntä”.

Matkakuvaus on elävää teologiaa meissä matkatavaroiden hihnalle nostamisineen, lentoasemien odotuksineen, samoin matkalla eksyminen ilman hernerokkasumua kuin poroerotuksen kohtalo, ”eikä kukaan tiedä/milloin saa lasso sarviinsa/eikä enää silloin/auta juosta, taistella/kutsu on käynyt”. Hienovaraiset, eettiset kannanotot sekä ”mihin elämä meni?” -kysymys vivahtavat haikumaisesta realismista naivisiin: ”olen ainakin pakannut ja purkanut/ kantanut kasseja ja laukkuja/nähnyt hienoja ja huonoja hotelleja”.

Lastenlasten spontaanit kyselyt pienempien muovisankon toisessa, muovilapion toisessa kädessä herättävät: ”missä on ilosi ja leikkisi/jaksatko haaveilla/missä on vapau-

tesi ja avoimuutesi?” Lapsukaiset, Jumalan kuvina syntyvät, joutuvat paljosta lupumaan. Vuosien kokemus ja viisaisuus isän kaukolaseina saavat elämän emotiot ja luomattoman energian näyttäytymään kristallinkirkkaina!

Runoilija Eino Leino kuvaa aamusumua: ”Sitä utua unhota et” (*Hymyilevä Apollo*, säe 24) ja sumussa kulkijoita: ”Me kuljemme kaikki kuin sumussa täällä/ ja kuulemme ääniä kuutamoyön/ me astumme hyllyvän sammalen päällä/ ja illan on varjoa ihmisen syön” (Eino Leino: Me kuljemme kaikki kuin sumussa).

Arkkipiispa Leo nivoo esipaimenmaisesti yksinäisyyden armon ja armottomuuden: ”olet armosta antanut kaikki taakatkin/ ne kanssani kantanut/kun olet rinnallani kulkenut”. Oman tien hinta on yksinäisyyttä, Jumalan kohtaamisen pohdintaa: ”Vaikenin huokauksin/ sittenkään en yksin” sekä ”Tällä maailmanmatkalla/ vielä mukana/ minä ja minun rinnalla/ näkymätön saattaja”.

”Tahtoisin tavata ihmistä/ ottaa häntä kädestä/ nähdä hänet läheltä” on ihmisen perusikävä, vapauden kokonaisvaltaisuus. ”Ihminen kaipaa läheisyyttä/ sielu myös...

sillä sielusi ikävoi/jotain suurta.” Ei tyhjiö-pakattuja otteita saarnakatalogista, vaan rivi riviltä lukijan aisteja hellivät ilmai-sun aitous, rohkeus, lähelle tuleminen ja lähellä oleminen – ”Sinun kautta” elämän ymmärtäminen. Riviväleissä kuuluaa kiterähhköä makua: ”Sinut on tien päähän asetettu/ ja sitten sanottu/ kulje se/ kulje alusta loppuusi/ pysähtymättä”. Jumalan työtoveruuden askeettisessa kilvoittelussa ”taakkasi on juuri omasi/ sinulle mitoitettu”, herkkä tavis on kuulevinaan häiveen **Laila Kinnusen** kappaleesta *Tiet*.

Sumun kieltä on opiskeltava tunteakseen oman positionsa, päämäärän palvella hyvää, olla linkki Jumalan ja ihmisen välillä. Kokoelman syke onkin intuition ja syvälisyyden dialogia. Kokemuksellisessa hypertilassa usva häviää äkisti. Vilkaistu olan yli kuin rainakoneen filmiin: lapsi paljain jaloin isoa kiveä etsimässä, kiviroykkiöt, ruostunut kuokka, lapsuuskoti.

Hengittäkää herkästi kuin pyhää suitsutusta kovia kokeneiden sukupolvien kohtaloa, kodittomuuden tunnetta, loppumatonta raadantaa, toiseutta, ikuista ikävää, ääneen lausumatonta väkevää surua, ihmisen sietokykyä isompia, itkemättömiä kyyneliä – pientä unelmaakin? Muille merkityksetöntä, sen kokeneille johdatusta kuin evakkomatka-reppuun rohkeasti kirjoitettu pääteasema: Kohtalo. Oma, karhea pala sanatonta mielen Karjalaa syvällä sielussa, syvällä sydämessä.

Kielikuvat kaikuvat universaaliutta: ”Olen kulkenut maailman mahtavia teitä/ ja juoksin lapsuuden metsäpolut/ metsässä laiduntaneiden lehmien poluista/ syntyneet”, näkymätön haava on yhä syvä, arpeutumaton: ”Mutta elää koko elämä/ siirtolaisen lapsena”. Oma, karhea pala sanatonta mielen Karjalaa syvällä sielussa, syvällä sydämessä.

Nerokkaiden runojen myötä matkaamme kohti ihmisen teosista, jumalallistumista. Ennen kun usva häviää, olet antava itkun ja kyynelten tulla. Toivot, etteivät huomisen lapset, eivätkä lapsenlapset joutuisi kärsimään tästä ikuisesta ikävästä. ”Antaa niiden valua/ ne puhdistavat/ ne pe-sevät/ ne kirkastavat katseen”. ”Nämäkin ovat muistelmat/ sillä olematta profeetta/ en voi kirjoittaa huomista”.

Profeetallisuuteen vivahtavia muistelmia täydentää kuopiolaissyntyisen, kansainvälisesti ansioituneen taidemaalari **Markku Kolehmainen** ekspressionistinen näky – kansiin käärittynä kokoelma onkin kolmikielinen.

SIRKKA VEPSÄ

OMA MUA

Aleksandr Volkov on kirjallisten töidensä ohella aina osallistunut aktiivisesti yhteiskunnalliseen toimintaan Karjalan tasavallassa.

ONNITTELUKSET

Aleksandr Volkov täytti 90 vuotta

Tunnettu livvinkarjalainen kirjailija **Aleksandr Lukič Volkov** täytti viime joulukuussa 90 vuotta. Hän aloitti kirjallisen työskentelynsä venäjän kielellä, mutta siirtyi myöhemmin karjalan kieleen. Hän kirjoitti runoja jo nuorena. Volkovin ensimmäinen runo julkaistiin *Leninskaja pravda* -lehdessä. Eläkkeelle siirryttyään Volkov on omistanut koko aikansa kirjalliselle ja yhteiskunnalliselle toiminnalle.

Volkovin ensimmäinen venäjänkielinen kirja oli *Pieni Dessoila*. Se ilmestyi karjalankielisenä käännöksenä vuonna 1997. Keskeistä aihepiiriä Volkovin tuotannossa on kotiseutu ja sen kaunis luonto. Kotiseutua symboloivat hänen teoksissaan muun muassa järvi ja äidinkieli, karjala. Runoissaan hän kertoo

usein karjalan kielen säilyttämisestä ja kehityksestä. Jokainen Volkovin runokokoelma sisältää runon Säämäjärvestä. Hänen kotikylänsä Essoila sijaitsee Säämäjärven rannalla.

Aleksandr Volkov tunnetaan myös klassisen venäläisen runouden kääntäjänä. Hän on kääntänyt yli 80 venäläisen ja neuvostoliittolaisen runoilijan teoksia karjalaksi. Aleksandr Volkovin runoja on myös sävelletty kuoroteoksiksi.

Vuonna 2013 Aleksandr Volkoville myönnettiin Karjalan kansankirjailijan arvonimi ansioista kansallisen kulttuurin kehittämisen saralla. Samana vuonna hänet valittiin Vuoden henkilöksi. Vuonna 2018 Aleksandr Volkov valittiin yhdeksi Karjalan parhaista henkilöistä. (KS)

Hannu Turusen valmistama karjalaiskylän pienoismalli auttaa hahmottamaan talojen sijoittelua ja aikansa rakennustyyliä.

KUVATAIDE

Maailman pienin tsasouna ja leipätalot

Veden selkää katsoo nauha harmaita taloja, kolme ikkunaa silminä ja karjasuojat rakennusten jatkeina. Perunamaa odottaa kääntäjää, lehmä kyyhöttää koivun juurella. Raitti ammottaa tyhjyyttään. Veneetkin rannassa kaipaavat kalastajia. Homilanrannasta on taidettu lähteä evakkoon.

Kuvitteellisen Homilanrannan pienoismalli naulaa kävijän paikoilleen muistelemaan rajan taakse jääneitä karjalaiskyliä. Lapinlahdella muusikkona ja opettajana työskentelevä **Sanna Järveläinen** (o.s. **Pietikäinen**) toteutti pitkäaikaisen unelmansa ja kokosi Juhani Ahontieltä hankkimaansa rintamamiestalon etupäässä Suistamolta saaduista käyttöesineistä, huonekaluista, asuista ja ikoneista kamarinäyttelyn.

Sannan isoisa on syntyisin Suistamon Leppäsyrrjästä ja äidin suku on Fomineja. Puoliso **Petri Järveläinen** on Lapinlahdella viimeiset vuotensa asuneen kuvataiteilijapariskunnan **Juha Järveläisen**

(1932–2015) ja **Anita Ermalan** (s. 1932) poika. Talon ensimmäisessä kamarissa on heidän elämäntyöstään kertovia piirroksia ja maalauksia.

Juha Järveläisen taitoja saatiin aikanaan ihastella vaikkapa sadan markan setelin Snellman-muotokuvassa. Galleria-talo on nimetty Kukuksi Anita-äidin lempinimen mukaan. *Karjalane Cuppu* avattiin tammi-kuun lopussa ja näyttely on avoinna elokuulle asti.

Sanna Järveläisen tädin **Marjatta Ruotsalaisen** (o.s. **Fomin**) tekemät helmi-ikonit vastaanottavat vieraan rintamamiestalon peräkamariin, varsinaiseen Cuppuun. Siellä voi ihmetellä sielunlämmittimen, miniän lohduksi tarkoitettua liivin runsaita laskoksia, feresin selkeyttä, vauvalle tarkoitettuja, sitomalla tehtyjä hypistelynukkeja tai vaikka leipätaloja.

Maailman pienin, viisienttinen tsasounakin löytyy Homilanrannasta. Sen pyhitti

Karjalan ja Kuopion metropoliitta **Arseni** näyttelyn avajaisissa Tuomaksen mukaan. Nurkassa, ikonin alla on Sannan Petroskoissa eläneen sukulaisen tekemä pöytäkalusto. Haukattavana olisi karjalanpiirakka punaraitaisen kupin vieressä. Paperiruusut maljakossa tietävät pääsiäistä.

Näyttely onnistuu tavoittamaan evakon jälkeläisten tunnelmat: vähän tällaista oli lapsuudenkodissanikin, käspaikalla kehystetty obraza kunniapaikalla ja pitäjäkartta kehyksissä. Järveläiset haluavat edetä Karjala-teemalla jatkossakin. Galleria-talossa järjestetään myös musiikki- ja käsityökurseja, konsertteja ja tapahtumia.

ANNE VÄLINORO

Galleria Kukun Karjalane Cuppu -näyttely avoinna arkisin 8–18 ja viikonloppuisin 12–15. Juhani Ahontie 15, Lapinlahti. Liput 5 e.

Juha ja Sanna Järveläinen piirakkakahvilla Cupussa, pöytäkalusto on Sannan sukulaisen käsityötä.

Ompelematta valmistetut nuket ovat Marjatta Ruotsalaisen tekemiä.

TIETONIEKKA

Oletko karjalainen tietoniekka?

Uuden Kalevalan 170-vuotisjuhlan kunniaksi Tietoniekka testaa tietoja kansalliseepoksesta. Oikeat vastaukset löytyvät testin alalaidasta.

1. Kuka on veli, joka lupaa sisarensa Ainoa puoliseksi Väinämöiselle?

- a. Kullervo.
b. Ilmarinen.
c. Joukahainen.

2. Kun Väinämöinen kalastelee mereen hukuttanutta Ainoa, mikä kala tarttuu hänen onkeensa?

- a. Lohi.
b. Siika.
c. Kiiski.

3. Kuka on ”Šuaren neit’i, Šuaren akka, kašvo koissa korkijašša, yleni ylen ehošša, istuol’ien ison majoilla, perälaučan notkumilla”?

- a. Päivi eli Päivikki.
b. Anni eli Annikki.
c. Kylli eli Kyllikki.

4. Mikä tuo Lemminkäisen äidille Manalaan ainekset, joilla hän herättää poikansa henkiin?

- a. Pääskynen.
b. Mehiläinen.
c. Kyykäärme.

5. Kuka houkuttelee rekeensä tytön, joka pakoon päästyään hyppää koskeen?

- a. Joukahainen.
b. Lemminkäinen.
c. Kullervo.

6. Mitä tarkoittaa Kalevalassa esiintyvä sana ’sommelo’?

- a. Koivun tuohirullaa.
b. Männyn kaarnaa.
c. Lähdevettä.

Tietoniekkan vastaukset:
1.c, 2.a, 3.c, 4.b, 5.c, 6.a.

UUTISIA

Vieljärven kielipesä kaipaa apua

Vieljärven kielipesä on koko Venäjällä ainoa kansalaisten ja kansalaisjärjestövoimin perustettu vähemmistökielinen lasten päivähoitopaikka. Kielipesän ylläpitäjänä toimii Karjalan Kielen Koti (<http://karjalankielenkodi.net/>). Kokemusta ja tietoa on saatu ennen kaikkea Suomen saamelaisilta sekä Suomi-Venäjä-seuran laajoista suomalais-ugrialaisten kansojen koulutusprojekteista vuosilta 2009–2016. Kielipesä on todettu parhaaksi keinoksi vaikuttaa vähemmistökielten elvyttämiseen.

Tänä talvena Vieljärven kielipesässä käy kahdeksan Vieljärven kylän lasta. Pienin on 1,5- ja vanhin 6-vuotias. Huhtikuusta 2017 alkaen pesä toimi arkipäivisin viisi tuntia. Viime elokuun puolivälistä alettiin toimia jo kymmenen tuntia päivässä.

Lapsia hoitaa kaksi paikallista naista, jotka samalla itse kehittävät kielipesän toimintaa ja parantavat kielitaitoaan. Kolmas työntekijä koordinoi kaikkia toimia ja toimii kielikonsulttina. Neljäs työntekijä keittää ruuat, hoitaa siivoukset ja auttaa Karjalan Kielen Kotia muissa toiminnoissa.

Kielipesän toiminta perustuu pääosin lahjoituksiin. Suurempiin menoihin kuuluvat hoitajien palkat, lasten ruokailu ja tilojen ylläpito. Kielipesän kuukausittaiset kulut ovat noin 2000 euroa. Karjalan Kielen Koti tarjoaa tilat kielipesälle.

Prääsän piirihallinto on maksanut kielipesän keittäjän/taloudenhoitajan palkan 1. kesäkuuta 2017 alkaen. ”Vieraita lapsia ei ole olemassa” -säätiö tukee rahallisesti

kielipesän kaluston, astioiden ja lastentavaroiden hankintaa sekä koulutustoimenpiteitä.

Ajankohtaiseksi jää edelleen kysymys kahden hoitajan palkkojen maksusta, sekä huoneiston lämmityskustannuksista ja lasten ruokailusta.

Kielipesä vetoaa suomalaisiin ystäviin, jotta saisi lahjoituksia Suomen puolelta kielipesän täysimittaisen toiminnan ylläpitämiseen. Aktiivit kertovat mielellään lisää kielipesän toiminnasta ja tuloksista sekä ottavat ilolla vieraita vastaan Vieljärvellä Karjalan Kielen Kodin tiloissa. Kiitokset ja passibot! Yhteyshenkilöt ovat: koordinaattori **Natalja Antonova** antonovanna-toi@gmail.com ja KKK-järjestön hallituksen puheenjohtaja **Olga Gokkojeva** olga.gokkoeva@pp.inet.fi

Lahjoita näin:

Saaja:

Kinnermäen ystävät Ry,
Karjalan kielen kodi

IBAN: FI70 1840 3000 0068 47

BIC: NDEAFIHH NORDEA

Kannatuksen käyttäjä:

Vieljärven kielipesä,
KARJALAN KIELEN KOTI
SOVETSKAJAKATU 8 VIELJÄRVI
PRÄÄSÄN PIIRI KARJALAN TASAVALTA
VENÄJÄ 186143

Árpád Sailo kertoo vanhemmistaan

Arkkitehti **Árpád Sailo** vierailee Vuokkiniemi-seuran tilaisuudessa lauantaina 13. huhtikuuta kello 14 Karjalan Sivistysseuran tiloissa Helsingin Luotsikadulla. Hän kertoo vanhemmistaan **Alpo** ja **Nina Sailosta** sekä heidän työskentelystään Vienassa.

Árpád Sailo on Kalevalatalosäätiön puheenjohtaja ja ollut aktiivisesti elvyttämässä Vuokkiniemeä muun muassa Venehjärven tsasounan ja kirkkoveneen rakennushankkeissa. Árpád Sailo on kuvanveistäjäparin nuorin poika.

Alpo Sailo oli Kalevalaseuran perustajajäseniä sekä **Akseli Gallen-Kallelan** oppilas.

Pariskunta teki yhdessä useita runonlaulajien etsintämatkoja Karjalaan, ensimmäisen vuosina 1937–1938. Vielä jatkosodan loppuvaiheessa vuosina 1943–1944 he olivat lastensa kanssa

Vienan Karjalan Pirttilahdessa ja Vuokkiniemellä piirtämässä ja muovailemassa kuvia paikallisista kansanihmisistä ja suomalaisista rajajääkäreistä.

UUTISIA

Karjalan rahvahan liiton puheenjohtaja Natalja Vorobei (oik.) ja Karjalan kansallisuuspolitiikan varaministeri Jelena Migunova neuvottelupöydän äärellä.

Rahvahan liitto juhlii toukokuussa

Karjalan tasavallassa toimiva kansalaisjärjestö Karjalan rahvahan liitto täyttää 30 vuotta. Toimittaja **Natalja Vorobein** johtamassa järjestössä on noin 150 jäsentä. Se tavoittelee riveihinsä erityisesti nuoria jäseniä. Liitto juhlii 30-vuotista taivaltaan sunnuntaina 19. toukokuuta.

– Yritämme popularisoida liiton toimintaa nuorten keskuudessa. Kerromme hankkeistamme Petroskoin yliopiston itämerensuomalaisen filologian opiskelijoille ja kutsumme uusia jäseniä järjestön some-ryhmään, puheenjohtaja Natalja Vorobei kertoo *Karjalan Sanomissa*.

Facebookia vastaavassa venäläisessä Vkontakte-ryhmässä on yli 1 400 jäsentä Karjalasta ja muilta Venäjän alueilta sekä Suomesta ja muualta Euroopasta. Ryhmän jäsenmäärä on kasvussa.

– Karjalan rahvahan liitolla ei ole nettisivustoa, sitä ei tarvita. Olen varma, että sosiaalinen media on paras tiedotus- ja markkinointikanava. Kotisivujen perustaminen ja hostaus on kallista. Tietysti voi omin voimin tehdä täydelliset kotisivut ilmaiseksi, mutta tässä tapauksessa on ymmärrettävä, miten kotisivujen tekoon soveltuva ohjelmisto toimii, Vorobei kertoo.

Ammatiltaan suurin osa järjestön jäsenistä on hänen mukaansa filologeja eli kielitieteilijöitä. Vorobein mielestä olisi toivottavaa, että liiton jäseniksi tulisi muidenkin alojen asiantuntijoita, esimerkiksi lakimiehiä.

Liitto on keskittänyt koko toimintansa ajan voimiaan muun muassa karjalan kielen opettamiseen.

Vuodesta 2013 lähtien liitto on elvyttänyt kyykkää Karjalassa ja onnistunutkin siinä hyvin. Alueelta on osallistunut kyykkääjiä useisiin kilpailuihin Karjalan tasavallassa ja sen ulkopuolella.

Vuoden karjalaisen kirjan teki Arvo Tuominen

Karjalan Liiton Vuoden karjalainen kirja on **Arvo Tuomisen** *Karjala – koko tarina*. Valinnan teki kansanedustaja, eduskunnan Karjala-kerhon puheenjohtaja **Martti Talja**. Vuoden karjalaisen kirjan valinnassa oli mukana kolme erilaista karjalaisaiheista kirjaa, jotka kaikki ovat oman alansa huippuja.

– Kirja tuo esille lukuisin esimerkein koko karjalaisen heimon vuosituhansien historian – Karjalankannakselta Vienan Karjalaan ja Tverin alueelle, Talja kertoo.

Vuoden karjalainen kirja valitaan edellisen vuoden aikana ilmestyneistä Karjalaa tai karjalaisuutta käsittelevistä teoksista. Aiempi Vuoden karjalainen kirja oli **Anneli Sarhimaan** *Vaietut ja vaiennetut – Karjalankieliset ja karjalaiset Suomessa*.

Vuoden karjalaisen kirjan Karjala – koko tarina on kustantanut Readme.

UUTISIA

Perussuomalaiset saivat kielitekopalkinnon

Karjalan kielen lautakunta luovutti Perussuomalaiset-puolueelle 11. joulukuuta 2018 eduskunnassa Karjalainen kieliteko 2018 -palkinnon. Kunniakirjan sai Vihreät-puolue. Palkinnon ja kunniakirjan luovuttivat Karjalan kielen lautakunnan puheenjohtaja, arkkipiispa Leo ja varapuheenjohtaja, professori Vesa Koivisto.

Palkinto annettiin tunnustuksena karjalan kielen aseman tai karjalankielisten palveluiden edistämiseksi tehdystä ansiokkaasta työstä.

– Perussuomalaisten kielipoliittisen ohjelma tavoittelee virallista asemaa karjalan kielelle sen kotiseutualueilla. Kielen siirtymistä uudelle sukupolvelle tulee tukea koko maassa, kansanedustaja **Juho Eero-la** (ps.) sanoi.

– Karjalan kieli ja kulttuuri ovat vahva osa kulttuuriperimäämme, ja siksi niiden vaaliminen kuuluu nyt ja jatkossakin ohjelmiimme, perussuomalaisten poliittinen suunnittelija **Sakari Puisto** täsmensi.

Perussuomalaisten aloitteesta karjalan kielen elvyttämiseen on eduskunnan päätöksellä myönnetty parina viime vuonna rahaa valtion niin sanotuista joululahjavarastoista.

Ihmisoikeuksien päivänä viime joulukuussa Vihreät julkisti ihmisoikeuslupauksen, johon kuuluu kielivähemmistöjen aseman parantaminen muun muassa

Puolueet huomioivat karjalan kielen säilymistä. Karjalainen kieliteko 2018 -palkinnon sai Perussuomalaiset.

edistämällä ruotsin kielen asemaa luonnollisena ja keskeisenä osa suomalaisuutta ja vahvistamalla karjalankielisten laillista asemaa, elvyttämällä karjalan kieltä ja saamen kieliä sekä vahvistamalla viittomakielisten kielellisten oikeuksien toteutumista.

UUTISIA

Venäjä kiristi tullirajoituksia vuoden alusta

Yksityishenkilöitä koskevat tuontirajoitukset kiristyivät Venäjällä vuoden vaihteessa. Vuoden alusta yksityishenkilö voi viedä muualta Venäjälle tavaraa enintään 25 kiloa ja 500 euron arvosta ilman tullimaksua. Vielä viime vuonna tavaraa sai viedä tullitta enintään 50 kiloa ja 1 500 euron arvosta.

Uudet rajoitukset koskevat maan meriliikennettä. Tuontirajoituksia kiristetään muuallakin Euraasian talousunionissa, johon kuuluvat Venäjän lisäksi Valko-Venäjä, Armenia, Kazakstan ja Kirgisia. Euraasian talouskomissio päätti asiasta viime marraskuun alussa.

Suomalaiset voivat tuoda ilman tullimaksuja EU:n ulkopuolelta Suomeen ostoksia enintään 300 euron arvosta. Rajoitus on voimassa silloin, kun Suomeen palataan maitse tai omalla veneellä tai omalla lentokoneella. Muilla lentokoneilla tai laivalla tullessa ostosten tulliraja on 430 euroa.

Tammikuussa tuli voimaan myös ulkomaisten autojen tuontia Venäjälle koskeva lainmuutos. Venäjälle voi nyt tuoda auton ilman vakuutusmaksua, jos autolla Venäjälle saapuvaa henkilöä ei ole aiemmin sakotettu tullilain rikkomisesta ja hän vie rahoitusyhtiön auton myös pois maasta.

Karjalan Liitto juhlii kesäkuussa Hämeenlinnassa

Karjalan Liiton Karjalaiset kesäjuhlat pidetään kesäkuun puolivälissä Hämeenlinnassa 14.–16.6.2019.

Karjalaisseurojen Etelä-Hämeen piirin alueelle asutettiin jatkosodan jälkeen noin 73 800 luovutetun Karjalan evakkoa, joista valtaosa oli Antrean, Muolaan ja Vuoksenan sekä osin Kivennavan kunnista.

Karjalaiset kesäjuhlat alkavat perjantaina 14.6. Hämeen linnassa pidettävällä seminaarilla jatkuen yhteislaulutilaisuudella klubi-illalla keskikaupungilla.

Karjalan Sivistysseuran

STUDIA GENERALIA -luentosarja jatkuu

Torstaina 28.2. klo 18.00

Iuonno FM, tietokirjailija Mirko Harjula aiheesta
Punaiset suomalaiset Itä-Karjalassa vuosina 1918–1922.

Torstaina 25.4. klo 18.00

Iuonno erikoislähettiläs Heikki Talvitie aiheenaan
Suomen alueen rajat.

Tilaisuudet pidetään KSS:n toimistossa Luotsikatu 9 D.
Ilmoittautumiset sähköpostilla toimisto@karjalansivistysseura.fi
Tervetuloa!

HALLITUKSEN UUTISET

Kaksi sukututkimuskurssia tarjolla Helsingissä

Kiinnostus sukututkimukseen kasvaa koko ajan. Karjalan Sivistysseura järjestää tänä vuonna kaksi sukututkimuskurssia Helsingissä Kalliolan Kansanopistolla osoitteessa Sturenkatu 11.

Maaliskuun kurssi johdattaa vialaiseen sukututkimukseen viikonloppuna 16.–17.3.2019 klo 10–16. Kurssin opettajana toimii sukututkija ja historian harrastaja **Sami Kallio**.

Vienan Karjalan sukututkimuskurssi antaa mahdollisuuden tutustua erilaisiin lähteisiin sekä opetella tulkitsemaan erilaisia asiakirjoja, kuten metrikkakirjat ja revisioluettelot. Kurssilla tutustutaan myös Vienan Karjalan historian ja kulttuurin erityispiirteisiin, kuten esimerkiksi vanhauskoisuuteen, ja niiden merkitykseen sukututkimuksen kannalta. Materiaalien käytössä korostetaan lähdekritiikkiin merkitystä.

Kurssilla tehdään mm. pieniä tekstikäännöksiä sekä opetellaan vanhoja käsialoja 1700-luvulta alkaen.

Sukututkimus Vienan Karjalan alueella on sekä haasteellista että antoisaa. Lähteiden puute oli pitkään ongelmana sukututkimukselle, mutta lähteiden saatavuus on viime vuosina merkittävästi lisääntynyt arkistojen avoimuuden kasvamisen myötä. Myös Karjalan Sivistysseuran Sampo-tietokanta, johon on tallennettu runsaat 15 000 dokumenttia sukututkijoille ja historiasta kiinnostuneille, on lisännyt huomattavasti vienankarjalaisen sukututkimuksen mahdollisuuksia.

Elokuun kurssilla pitkään rajakarjalaisia sukuja tutkinut **Santeri Palviainen** johdattaa kurssilaiset rajakarjalaiseen ja aunuksenkarjalaiseen sukututkimukseen viikonloppuna 24.–25.8.2019 klo 10–16.

Suomen Raja-Karjala ja Venäjän Aunuksen Karjala jakoivat perinteisesti saman kulttuuripiiriin: ympäristö on karjalankielinen ja uskonto on ortodoksinen. Muuttoliike työn ja avioliittojen myötä oli 1920-luvulle asti aktiivista: rajakarjalaisilla ja aunukselaisilla suvuilla on usein juuria molemmin puolin rajaa. Tämä luo ainutlaatuisen haasteen alueiden sukujen tutkimukselle.

Kurssilla tutustutaan kummankin alueen sukututkimuksen toisaalta yhteisiin piirteisiin ja toisaalta omiin erityispiirteisiin. Keskeisellä sijalla on syventyminen ortodoksinen sukututkimukseen ja sen lähdemateriaaleihin, materiaalien saatavuuteen ja käyttöön. Samoin tutustutaan alueiden historiaan ja siihen, minkälaista sukututkimuksellista materiaalia on olemassa historian eri vaiheista eri aikoina.

Kurssien tavoitteena on, että osallistuja pystyisi aloittamaan sukututkimuksen ja oma-aloitteisesti perehtymään erilaisiin sukututkimuslähteisiin ja tuottamaan omaa sukututkimusta apuneuvoja käyttäen.

AILA-LIISA LAURILA

Maaliskuussa Helsingissä pidettävän Vienan Karjalan sukututkimuskurssin opettajana toimii sukututkija ja historian harrastaja Sami Kallio.

Sukututkimus

- ▶ Kurssit sopivat sekä sukututkimusta aloitteleville että edistyneemmille.
- ▶ Kurssilaisilta ei edellytä venäjän taitoa tai venäläisten kirjainten tuntemusta.
- ▶ Tiedustelut: suvut@karjalansivistysseura.fi
- ▶ Ilmoittautuminen maaliskuun kurssille 11.3.2019 mennessä. Maaliskuun kurssille on jo tullut runsaasti ilmoittautumisia, mutta osallistumismahdollisuuksia kannattaa kuitenkin

tiedustella KSS:n toimistolta.

- ▶ Ilmoittautuminen elokuun kurssille 19.8.2019 mennessä: toimisto@karjalansivistysseura.fi tai puhelimitse numeroon 050 5055 531 (ma-to 10-15).
- ▶ Kurssin hinta: 50 euroa.
- ▶ Tietoa sukututkimuksesta: <http://www.karjalansivistysseura.fi/suvut/> Karjalan Sivistysseuran Sampo-tietokanta <http://www.karjalansivistysseura.fi/sampo/>

LAUKUNKANTAJAT

HELMIKUU 2019

Pitää olla järkevä

Raaja-Liisa Mäkelän isä Yrjö Mäkelä muilutettiin 21.6.1930 Loimaalta rajan yli Neuvostoliittoon, ”työväen onnelaan”. Isä oli ollut työväenyhdistyksen puheenjohtaja mutta ei kommunisti. Työkaveri oli varoit-
tanut edellisenä iltana isää mahdollises-
ta kyydityksestä ja kehottanut yöpymään
naapurissa. Isä ei ollut uskonut varoitusta.
Eihän hän ollut rikollinen.

EKL Hyvinkäältä lähtöisin oleva äitisi Ellen seurasi vuoden kuluttua sulhastaan, isääsi Yrjöä Petroskoihin, jonne isäsi oli asettunut. Leningradissa raitiovaunupysäkillä äitisi tarkasti vaalima kirjoituskone varastettiin hänen jalkojensa juuresta. Karu opetus heti alkuun. Millaiseen maahan vanhem-
pasi rupesivat perhettään perustamaan?

RLM 1930-luvun alun Petroskoi oli ankea ympäristö, kaut-
taaltaan maahan vajoavia hirsitaloja, vain nykyisellä Leninin
aukiolla kuin vastakohtana ränsistyneelle yleisilmeelle kohosi
kaksi kaunista puoliympyrän muotoista, klassista arkkitehtuu-
ria edustavaa rakennusta. Vaikka Petroskoi oli alun perin ollut
venäjänkielinen, nyt siellä asui myös aunuksen- ja vienankar-
jalaisia sekä monenkirjava joukko suomalaisia. Oli Venäjälle
1918 paenneita Suomen sisällissodan häviäjiä, oli etenkin Suo-
men pohjois- ja itäosista yleismaailmallisen talouspulan aika-
na lähteneitä tuhansia pulapakolaisia, loikkareita, sekä itärajal-
le kyyditettyjä, muilutettuja. Heitä oli professori **Juha Siltalan**
arvion mukaan pyöreästi 40.

EKL Sitten olivat vielä amerikan- ja kanadansuomalaiset,
joiden määrän arvioidaan olleen yksistään Itä-Karjalassa noin
6 000. Kaikilla oli valtava innostus rakentaa työväen hyvin-
vointivaltiota.

RLM Työintoa ja halua opiskella riitti ja elämän kohokoh-
tia olivat vähäiset kulttuuririennot. Puutteen ja ahtauden kes-
kellä opiskeltiin ja pyrittiin tuottamaan omakielistä kulttuu-
ria. Niinpä suomenkielisten sanoma- ja aikakauslehtien määrä
Leningradissa ja Venäjän Karjalassa lähenteli kahtakymmen-
tä. Myös kirjallisuutta julkaistiin suomen kielellä. 1932 perus-
tettiin Kansallinen teatteri. Maahanmuuttajilla ei ollut kiiret-
tä opetella valtakieltä, koska **Gyllingin** ja **Rovion** johtamassa
Karjalassa suomea opetettiin karjalaiskylissä, ammattiopistois-
sa ja kasvatusopillisessa korkeakoulussa.

Vähitellen uskon ja toivon ilmapiiri alkoi murentua. Taus-
talla oli Stalinin uusi linja ja diktatorisen asemansa vakiinnut-
taminen. Reuna-alueiden asukkaiden pelättiin pyrkivän irta-
taantumaan emämaasta, joten heistä tekemällä tehtiin yhteis-
kunnan vihollisia. Vaikka tilanne vaikeutui vähitellen, van-
hemmillani ei ollut riittävästi poliittista tietoa vaistotakseen
vaaraa.

Varsinkin suomalaista sukujuurta ole-
van Itä-Karjalan intelligentsian tuhoami-
nen 1930-luvun vainoissa oli lähes totaa-
linen. Hämmästyttää vieläkin, että tuon
joukkotuhon jälkeen uusi kansallinen
älymystöpolvi, vaikkakin ohut, pystyi yli-
päänsä nousemaan.

Veljeni **Kimmo** oli syntynyt 1933. Sa-
moihiin aikoihin vanhempani muuttivat
Petroskoista Vilgaan, josta isälle löytyi töi-
tä seppänä, äiti työskenteli postikonttoris-
sa. Vainojen, joista nyky-Venäjällä käyte-
tään nimitystä Bolshoj terror eli Suuri ter-
rori, saavutettua lakipisteensä äiti odotti
minua, kun NKVD:n miehet hakivat isäni
jouluattona 1937. Lähtiessään hän va-
kuutteli äidille, että palaisi pian, eihän hän
taaskaan ollut tehnyt mitään väärää.

EKL Mutta isäsi ei palannut. Olet myö-
hemmin saanut KGB:n arkistoista tiedon,

että hänet teloitettiin 10.2.1938 ampumalla, todennäköisesti
Karhumäen lähistöllä Sandarmohin kankaalla. Äitisi jäi yksin
kasvattamaan kahta lastaan. Olet kirjoittanut perheesi elämästä
koskettavan kirjan *Minä, muilutetun tytär*. Kerrot siinä, että
äitisi teki epäinhimillisen paljon työtä. Hän oli vaativa ja vaka-
vamielinen. ”Pitää olla järkevä” oli hänen mottonsa.

Toisen maailmansodan vuosina 1941–1945 äitisi **Ellen Mä-
kelä** joutui teidän lasten kanssa evakkoreissulle Ural-vuorten
ja Volga-joen väliselle arolle Etelä-Venäjälle, niin kutsutul-
le volgansaksalaisten alueelle. Siellä teille ei ollut mitään, vain
hyytävän kylmää tai polttavan kuumaa.

Raskaiden evakkovuosien jälkeen päädyitte Sortavalaan.
Koulun käytyäsi aloitit opinnot Petroskoin yliopistossa suo-
men kielen laitoksella, joka oli perustettu 1947. Opiskelit ryh-
mässä, jossa oli amerikan-, kanadan-, suomen- ja inkerinsuo-
malaisten jälkeläisiä. Opettajien taso ei ollut kovin korkea,
paitsi Venäjän kirjallisuuden osalta, opiskelijoiden tasokin oli
hyvin epätasainen. Opintojen jälkeen päädyit oikolukijaksi
Sortavalan kirjapainoon ja myöhemmin kuljit pitkän tien kus-
tannustoimittajasta kääntäjäksi Progress-kustantamossa.

RLM Vaikka ajat olivat höllentyneet, työ oli lahjomattoman
tarkkaa ja yksikin virhe saattoi johtaa vakaviin seurauksiin.
Vanhan polven muistissa eli lähtemättömästi tieto vainovuosi-
sien menettelystä. Eräs henkilö latoi Petroskoin kirjapainossa
virheellisesti sanan ”Leningrad” sijaan ”Leningad”. ”Gad” tar-
koittaa venäjäksi matelijaa ja kuvaannollisessa mielessä kon-
naa. Useita kirjapainon työntekijöitä vangittiin, latoja teloitet-
tiin ja aviomies karkotettiin. Progressin jälkeen sain 1982 tar-
jouksen siirtyä Karjala-kustantamoon osastopäälliköksi.

EKL Elämässäsi oli kuitenkin paljon muutakin kuin kustan-
tamot. Suomea taitavana pääsit aika ajoin tulkiksi ja oppaaksi
suomalaisille turisteille ja vierailit Leningradissa. Siellä tutus-
tuit sikäläisiin älykköpiireihin. Kaikki mielenkiintoinen tapah-

Raija-Liisa Mäkelä (vas.) ja Eeva-Kaisa Linna sekä Pekka Laaksonen tutkivat Raija-Liisan kirjoittamaa kirjaa Minä, muilutetun tytär.

tui keittiöissä, niissä luettiin *samizdat*-käsikirjoituksia, kädestä toiseen kiertäviä useana kappaleena kopioituja, vaikeasti luettavia monisteita, mm. **Solženitsynia** – *Ivan Denisovitšin päivä* julkaistiin **Hruštšovin** luvalla – ja kuunneltiin **Vysotskin** lauluja.

RLM Ystävyys ja kanssakäyminen olivat koossa pitävä voima yhteistä vihollista vastaan, keittiöt kollektiivisten psykoterapiaistuntojen tyyssijojä. Tasa-arvoisia emme olleet, maassa oli varsin laaja eliitti. Tiesimme myös varmasti, että meitä seurataan ja kuunnellaan. Meille kehittyi kyky olla hiljaa ja elää systeemissä. Opimme odottamaan, milloin mitäkän. Minäkin olen seisonut elämässäni niin paljon jonoissa, että sinä aikana olisin ehtinyt oppia muutaman uuden kielen.

Mutta suomen kielen taitoani vaalin ja pyrin jatkuvasti kehittämään sitä. Lapsenikin osasivat aika lailla suomea ja sitä taitoa halusin heidän vankistavan. Siksi ohjasin heidät kouluun numero 17, jossa englanninkielisen linjan ohella oli suomenkielinen. Koulua johti **Paul (Pavel Oskarovitsh) Corgan**, aikoinaan Amerikasta niin ikään neuvostoutopiaa rakentamaan tulleen perheen jälkeläinen. Koululla oli eliittikoulun maine, mikä soti periaatteitani vastaan, mutta koulu tuki pyrkimystäni säilyttää perheessä vanhempien kieli.

Kävin ensimmäisen kerran Suomessa vuonna 1968. Tapasin tuolloin useita sukulaisiani ja tunsin vihdoinkin kuuluvani joukkoon. Tunne siitä, että en ole mistään kotoisin, lieveni. 1980-luvulla pääsin pari kertaa kuukaudeksi Suomeen ja sain tilaisuuden kirjoittaa oululaiseen *Kaleva*-lehteen. Palattuani Neuvostoliittoon vuonna 1988 teen ja saippuankin saanti oli vaikeutunut, kun ennen lähtöä pulaa oli ollut lihasta, sokerista ja voista.

Vuonna 1990 korviini kantautui **Mauno Koiviston** inkeri-

läisille osoittama viesti mahdollisuudesta asettua Suomeen paluumuuttajina. Inkeriläinen en ollut, mutta paluumuuttaja mitä suurimmassa määrin. Halusin elää loppuelämäni ihmisarvoista elämää. Hankin turistiviisumin ja matkustin Suomeen perheeni kanssa.

EKL Olet tietämättäsi vaikuttanut elämäni ja ajatteluuni muutama vuosi sitten, kun olin menossa Solovetskin luostarisarelle ensimmäistä kertaa. Onnistuin hankkimaan kirjoittamasi tietokirjan *Solovetskin luostari. Venäjän historian peili*, joka puhutteli minua syvältä.

RLM Eräs Itä-Karjalan parhaista valokuvaajista **Oleg Semenenko** kehotti minua kirjoittamaan kirjan luostarisaresta, jolle oli 1920-luvulla langennut kyseenalainen kunnianpanna alulle myöhemmin koko maan kattanut vankileirien verkosto. Elokuussa 1990 kävimme yhdessä hänen kanssaan Solovetskissa. Asuimme Primorskaja-hotellissa, ainakin minä 16 hengen huoneessa. Kunkin päivän aloitimme kaupan ruokajonossa. Palveluita ei ollut – paitsi luostarin ensimmäinen jumalanpalvelus, johon osallistuimme. Restauraointityöt oli silloin jo aloitettu. Pohjoisen arkkitehtuurin jyrkyys, jota vertasinkin Valamon luostariin, teki suuren vaikutuksen.

Toisen kerran vierailin Solovetskissa 1990-luvun puolivälissä suomalaisen turistiryhmän mukana. Matkalla pysähdyimme Karhumäessä. Siellä tapasin nyky-Venäjällä vainotun, Suomen terrorin tuhansien uhrien nimet selvittäneen **Juri Dmitrijevin**. Hän nousi bussiimme tiedustelemaan, löytyisikö joukostamme luterilaista pappia, joka voisi siunata Sandarmohin suomalaiset vainajat.

Tällä palstalla keskustellaan karjalaisuutta lähellä olevista asioista.

TERVETULOA HEIMOPÄIVILLE JYVÄSKYLÄÄN 6.-7.4.2019

Heimoviikonlopun tilaisuudet järjestetään Jyväskylässä Sokos Hotel Alexandrassa, osoite Hannikaisenkatu 35 Heimopäivien teemana on Sukujemme muisto

LAUANTAI 6.4.

- 10.00 – 15.30 Alaosastojen, yhteistoimintayhdistysten ja sukuseurojen tapaamiset, tarkemmat aikataulut ja tilat ilmoitetaan myöhemmin
- 12.00 – 14.00 DNA-sukututkimuskliniikka, Sari Heimonen ja Timo Rossi, Vallesmanni-kabinetti
- 16.00 Karjalan Sivistysseura ry:n 113. vuosikokous, Juhlasali
- 18.00 Suuri ehtoopalvelus, Kristuksen Ylösnousemuksen kirkko, Rajakatu 39
- 19.30 Karjalainen tee- ja tarinailta, Juhlasali
– tee-/kahvitarjoilu (omakustanteinen)
– RUNOJAHDIT – PAJON MAHDI, karjalankielisen mieskuorolauluhankkeen sävelteoksia arkkipiispa Leon runoihin
– arpajaiset, kirjamyynti

SUNNUNTAI 7.4.

- 9.30 – 11.30 Sukututkimuskliniikka, Sami Kallio ja Santeri Palviainen, kokoustila Kansleri
- 9.00 Karjalaan jääneiden muistaminen (paikka ilmoitetaan myöhemmin)
- 9.30 Liturgia, Kristuksen Ylösnousemuksen kirkko, Rajakatu 39
- 10.00 Messu, kirkko ilmoitetaan myöhemmin
- 11.30 – 12.45 Heimomurkina (omakustanteinen), ravintola Frans & Sandra
- 13.00 Karjalainen heimojuhla, Juhlasali
– tervehdyksiä
– juhlaesitelmä, FT, tutkijatohtori Pirta Frigren
– sävelteoksia runonlaulaja-Härkösten laatiimiin runoihin, säveltänyt Paavo Joensalo
– kirjamyynti
– kahvihetki (omakustanteinen)
- 16.00 Päätössanat

ILMOITTAUTUMISOHJEET JA LISÄTIETOJA

Ruokailua ja kahvi-/teetarjoiluja varten tarvitaan sitovat ennakkoilmoittautumiset. Ilmoitathan samalla erityisruokavaliosi. Ilmoittautumiset 28.3.2019 mennessä sähköisesti osoitteessa www.karjalansivistysseura.fi -> Ajankohtaista tai Karjalan Sivistysseuran toimistoon puh. 050 5055 531 (ma-to klo 10-15) tai sähköpostitse toimisto@karjalansivistysseura.fi.

VUOSIKOKOUSKUTSU

Karjalan Sivistysseuran ry:n 113. vuosikokous pidetään lauantaina 6.4.2019 klo 16.00 Heimopäivien yhteydessä Hotelli Sokos Hotel Alexandrassa (Juhlasali), osoite Hannikaisenkatu 35 Kokouksessa käsitellään sääntöjen määräämät asiat. Tervetuloa!

KARJALAN SIVISTYSSEURA RY
Hallitus

Vuosikokouksen materiaaleja voi tiedustella huhtikuun alkupuolella Karjalan Sivistysseuran toimistosta puh. 050 5055 531 (ma-to klo 10-15) tai sähköpostitse toimisto@karjalansivistysseura.fi. Kahvitarjoilun vuoksi toivomme ennakkoilmoittautumista joko toimistolle tai mielellään sähköisen linkin kautta.

MAJOITUS HEIMOPÄIVILLÄ

Majoitusvaraukset Heimojuhlaan osallistuville on tehty Hotelli Original Sokos Hotel Alexandraan, Hannikaisenkatu 35, 40100 Jyväskylä, +358 20 1234 642.

Huonevaraukset näistä kiintiöistä suoraan puhelimitse tai sähköpostilla sales.jyvaskyla@sokoshotels.fi viimeistään 22.3.2019.

Varaustunnus
”Karjalaiset heimopäivät”.

98 € 1 hengen huone / vrk (standard)
108 € 2 hengen huone / vrk (standard)

Huonehinta sisältää runsaan buffet-aamiaisen, hotelliasukkaiden saunavuoron sekä arvonnalisäveron.

Ohjelma on alustava. Tietoa Heimopäivistä päivitetään Karjalan Sivistysseuran nettisivuille www.karjalansivistysseura.fi -> Ajankohtaista.